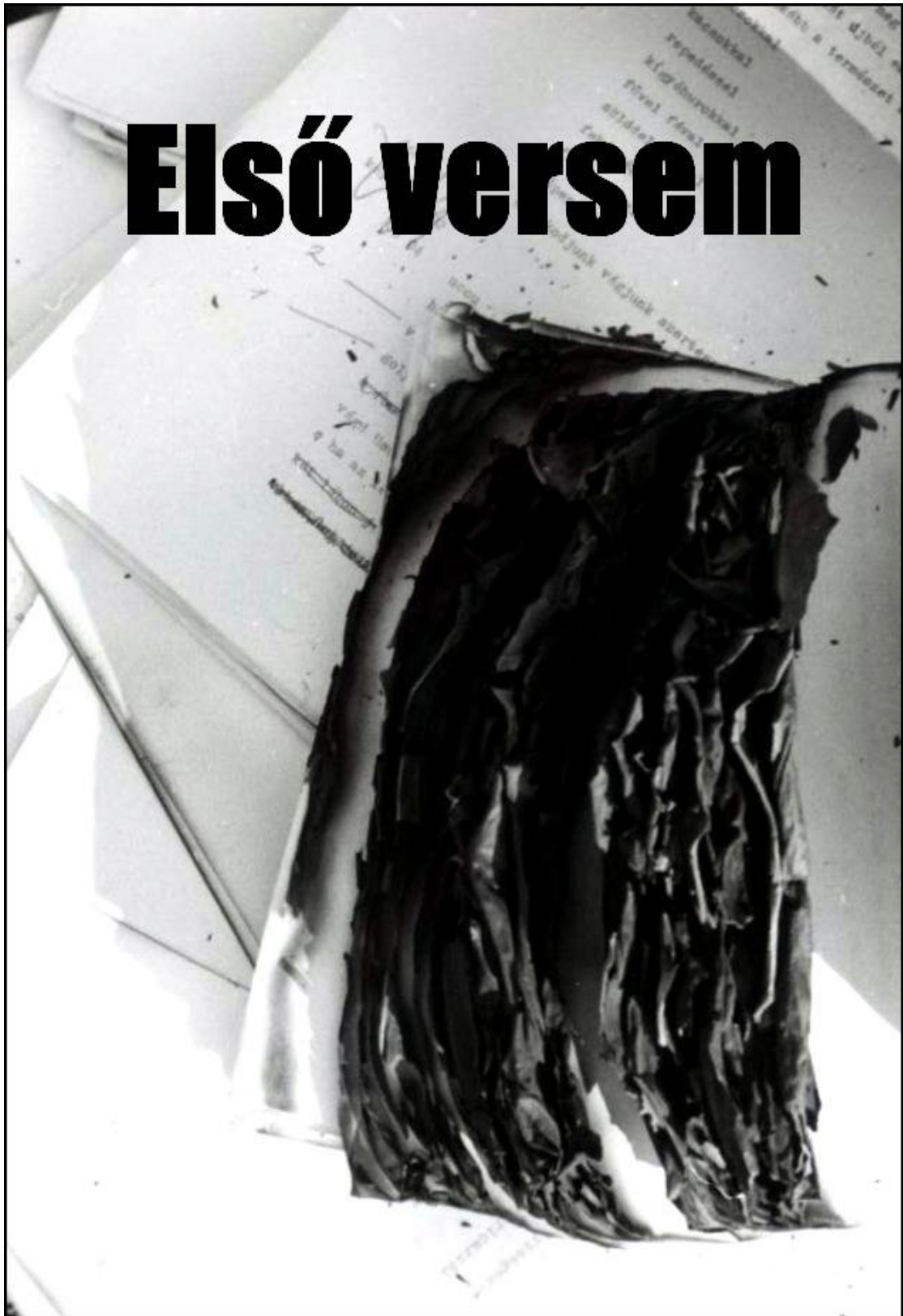

Első versem

A Káfé Főnix ankétja: Magyar Költészet Napja
Április 11 / 2016

*A címlapon Oláh István fotója.
Szerkesztette: Cseke Gábor*

Április 11.: Első versem

Ötven év a betűtáblán – e cím alatt emlékezett meg szerzői estjén Czegő Zoltán költő első versközlésének fél évszázados jubileumáról. A 2016. február 25-én lezajlott eseményen a Sepsiszentgyörgyön élő költő elmondta: „Én soha nem akartam költő lenni, annál jobban tiszteltem a költészetet Janus Pannoniustól a kortársakig, hogy én belevágjak abba. Mondhatni, teljesen váratlanul jött ez a kényszer, amikor megtudtam, hogy egy erdővidéki református lelkész öngyilkos lett. Huszonhat éves voltam, és sehogy sem értettem, hogyan lehet az életet, mint egy elhasznált seprűt, eldobni... E hír hallatán írtam meg azt a verset, amelyet pár napos didergés után elküldtem Székely Jánosnak, aki az Igaz Szó versrovatát vezette... Postafordultával jött a válasz, hogy megkaptuk a versét, közölni fogjuk, de nem tudunk magáról semmit, és benne az a kérés, hogy küldjön még, s írjon magáról egy kicsit részletesebben.” A vers végül is 1966-ban jelent meg, az Igaz Szó szeptemberi számában.

A sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban lezajlott esemény előkészületeiről hallva, eszembe jutott: bármennyire is erőltetném emlékezetemet, ma már nem tudnám eldönteni – legalábbis könyvtári segédlet nélkül nem –, hogy melyik volt első közölt versem: talán egy, a fűzfáról s annak sorsszerű szomorúságáról szóló az 1957-es Ifjúmunkásban, vagy pedig a szintén növényközpontú, de már a pityangról szóló talányos versike (Bajor Andornak különösen tetszett, sokszor emlegette később – gondolom, amikor elégedetlen volt „érettebb” verseimmel) a Napsugárban, ugyanabban az esztendőben? A töprengésből végül is gondolat és ötlet lett: mi lenne, ha az idei április 11., a Magyar Költészet Napja tiszteletére költőket kérdeznénk meg első versükről? Hogy a Czegő-féle megérdemelt ünneplést kiterjesszük egy kicsit mindannyiunkra, akik valamikor lírai ösvényekre tévedtünk. És akkor megszületett az alábbi levél, amit közel 80 címre elküldtünk:

Kedves Barátom!

Igaz, még csak február van, de az idő repül, és hamarosan beköszönt április 11-e is, költészetünk napja.

A Káfé főnix portál nem először kísérel meg értelmes eseményt építeni e nap köré, s az idén is szeretne méltóan foglalkozni a költészet dolgaival.

Véletlenül került kezünkbe **Szabó Lőrinc Az első vers** című költeménye (A *Tücsökzene* című kötetből), amelyben eredeti módon adja elő, miként született meg az első verse egy utazás során, amikor is vonattal Debrecenbe tartott.

*Első versemet egy nyári napon
írtam, a hortobágyi vonaton.
Magam voltam. Dél. Tücsök. Vad meleg.
Durúzsoltak, álltak a kerekek.
Vártunk. Döcögtünk. Ett az unalom.
Ohatnál végigdőltem a padon,
úgy kábított már a tücsökzene
meg a sínek egyhangú üteme.
Így lesz ez Balmazig, Debrecenig?
Ásítottam. Dúdoltam valamit,
valami zsongót: zsongott, kattogott
vonat és világ. S egyszer csak, ahogy
rakosgattam a ringó szavakat,
rímbe kattant bennem két gondolat.
Ez felébresztett, mint valami vicc.
Vers? Nagyot néztem. Hogy is volt csak? Így?
Egész jó játék. De fog menni? Ment!...
Felfrissülve értem el Debrecen.*

Arra gondoltunk, hogy az első vers általában minden költő, verselő ember számára olyan lehet, akár az első szerelem: meghatározó és emlékezetes. Hogy ezt valaki pozitívan vagy negatívan éli meg, az jórészt a körülményektől függ.

Mi lenne, ha a Költészet Napjára megosztanád velünk, olvasóinkkal az első versedhez kapcsolódó gondolataidat? Lehet az első vers a legelső alkotásod, de akár az első nyilvánosság elé került versed. Elküldheted a szövegét (ha még megvan), írhatod keletkezésének történetéről, vagy éppen fogadtatásáról, ha akarod, értékelheted is mai szemmel, vagy kifejt-

heted az első verssel kapcsolatos gondolataidat, véleményed, élményeidet. Az is érdekel, hogy ha nem tartod fontosnak a témát és nem kívánod velünk megosztani tapasztalatodat.

Bízunk benne, hogy a kérdés valamiképpen megérint és így vagy úgy, lehetőleg február végéig válaszolsz felkérésünkre. Kíváncsian és szeretettel várjuk nézőpontodat, amelynek maradéktalanul helyet biztosítunk a Káfé főnix hasábjain.

Cseke Gábor

A felkérésünkre kapott válaszokat valamennyi szerzőnek szívből köszönjük!

Első versem...

*A Káfé főnix felkérésére az alábbiak válaszoltak
(az előfordulás sorrendjében):*

PM * Petőfi Sándor

Bajna György

B. Tomos Hajnal

Láng Orsolya

Albert-Lőrincz Márton

PM * Szilágyi Domokos

Cselényi Béla

Keszthelyi György

Vasi Ferenc Zoltán

Balási András

Kenéz Ferenc

PM * Ady Endre

Demeter Mária

Elekes Ferenc

Fekete Vince

Puskás György

PM * Lászlóffy Aladár

Fülöp Kálmán

Szente B. Levente

Szuhay-Havas Marianna

Farkas Wellmann Éva

PM * Debreczeni Éva

Beszédes István

Miriszlai Miklós

Szeles Lingon Erzsébet

PM * Szabó Lőrinc

Csata Ernő
Komán János
Füzesi Magda
Deák-Sárosi László
Para Olga
Lövétei Lázár László
Albert Csilla
PM * Rafi Lajos
Ladik Katalin
Ady András
Kiss Székely Zoltán
Kristó Tibor
Máriás József
PM * Palocsay Zsigmond
Bágyoni Szabó István
G. Szabó Ferenc
Somorčík Szombath Rozália
Laczkó Vass Róbert
Ambrus Lajos
PM * Szőcs Kálmán
Véghelyi Balázs
Benő Attila
Ferencz Imre
Láng Eszter
Zalán Tibor
Egyed Emese
Oláh István
PM * József Attila

(A PM – post mortem – „válaszokat” a szerkesztő állította össze)

Petőfi Sándor (Kiskunfélegyháza)

Az első vers

Mialatt óráközben a diákok vígan futkostak az udvaron, egy kis kutya is oda vetődött, melyet egy Horváth Károly nevű diák kergetni kezdett. Az iskola ablakán keresztül meglátta ezt a jelenetet Petőfi, s a Horváth Károly latin könyvének szélére írónnal e hangsúlyos verset rögtönözte:

Kis Kari kerget kurta kutyát kint.

(Réthy L. följegyzése)

Bajna György (Gyergyószentmiklós)

Nem ez volt az első versem, de ezt tartom annak, egy másikkal. Valamikor a hatvanas évek végén az Utunkban jelentek meg. Az egyiket ezúton köszönettel, hogy rám is gondoltál, átküldöm:

Nyár

*Az autóbusz emészt.
(Micsoda elfoglaltság).
Ülnek jámbor vágyaim,
gesztenye copfokon
piheg szemem.*

*Ez szerelem?
EZ SZERELEM!*

*Szelíd hangulataim
nyílnak,
mint a kankalin.*

Gyönyörű idő.

B. Tomos Hajnal (Négyfalu)

ÖRÖKZÖLD TÉMA

Verset szinte már azóta írok, hogy megtanultam olvasni, merthogy 8-9 éves koromban már ellenállhatatlan késztetést éreztem arra, hogy leutánozzam az innen-onnan kezembe kerülő gyerekverseket. Ezek persze, csak a titkos emlékfüzetkémbé kerültek be, nehogy a környezetem valamiféle furcsa csodabogárnak tartson. Ami mégis közel járt az akkori elvárások mércéjéhez, az egy *Anyám* című 6-8 soros iromány volt, melyet 13 éves korom-

ban (még jó néhány hasonló „firka” kíséretében) beküldtem a brassói magyar hetilaphoz, s legnagyobb meglepetésemre meg is jelent. Azért nevezném első versemnek, mert ezt már egy hús-vér költő is „elfogadható”-nak tartotta, de..... és itt következtek Lendvay Éva igen tapintatos tanácsai, azzal kapcsolatban, hol és mit kellene igazítani rajta, hogy az jobban hasonlítson egy igazi versre. No, és persze biztatott a folytatásra. Én pedig folytattam is, meg nem is. Néha egyik versemtől a másikig évek teltek el, a téma azonban örökzöldnek bizonyult: édesanyám emléke talán még az első szerelemnél is maradandóbb mind a mai napig.

Emlékezetből írom le az Anyámnak írt verset, mert hetekbe telne, amíg a csűrben felhalmozott kacatokból előbányásznám azt a régi újságfecnit:

Anyám

*Anyám dél,
szavaitól északra
függőlegesen nővök befelé –
súlyos az álom
mint az anyai átok,
ha visszaomlik.*

.....

*magam énekén
emberül élek.*

(A kipontozott sor nem jut eszembe. Az utolsó szót Éva néni kanyarította oda. Az én változatomban azt írtam: „megtanulok”)

Láng Orsolya (Budapest)

Szeretlek

*Te azt mondod, hogy „Viszont látásra!”
Én válaszolok: „Isten hozott.”
Te kiküldesz – én bejövök,
és nem mondom, hogy légy átkozott...
...szeretlek...*

*Virágot viszek neked,
majd bekötöm a hajad.
Te a virágot eldobod –
a madzag elszakad...
...szeretlek...*

*Otthon a tükörbe nézek.
Az arcom szomorú.
Miért? Miért tetted ezt?
Derűre ború...
...szeretlek...*

A verset 13 éves koromban írtam. Ugyanebből az indulatból még két vers született (3 az 1-ben), a második a „Távol kék hegyek” című, a harmadik pedig, egy táj- és közegleíró vers, ami lényegre törően az „Almás” címet kapta, mivel humoródalmási emlékképeket tartalmazott. A meghatározó élmény, amely az ihletet adta, nem pontosan körvonalazható, inkább tulajdonítható be valamiféle általános életkori sajátosságnak (a magas hőfokon való állandó izzás), mint egy konkrét személyhez kötődő érzésnek. A teljesség érzése volt ez, a pozitívan megélt világbavetettséggé, amikor a magánytapasztalatban jelen van a mindenkire és mindenre való rezonálás is. Hideg vízből meleg vízbe ránt a kamaszkor. Körülvesz a világ, és beléd folyik. A zsenge én szublimálódik, valamiféle unitárius világszemlélettel, 13 évesen ő a panteisztikus isten, aki fűben, fában benne él. Mindenkibe bele tudtam látni ugyanúgy boldogságom forrását, mint a csalódását. Miután az osztályfőnököm elolvasta a neki is odaadott verset, megállított az iskola kapualjában, és kissé aggodalmaskodva megkérdezte, hogy valóban vannak-e a leírtakhoz fogható tapasztalataim. Zavartan feleltem, hogy nincsenek, ez csak egy Beatles-szám szabad fordítása. Erre ő, egyszerre megkönnyebbülten és némi csalódottsággal, de átható pillantásával továbbra is árulkodó kifejezés után fürkészve arcomat, azt felelte: „Akkor jól van. De legalább a kabátodat begombolhatnád. Hideg van, és így még az a hő is elpárolog, amit a tested bocsájt ki.” Szerettem kigombolt kabáttal járni télen is, jól esett reszketni, hallgatni, ahogy finoman csattog a fogam. Ez a vers éppen ilyen: fekete és fehér. A benne gyökerező önhittség, hogy a visszautasítástól függetlenül képes kivenni a részét a másik jelenlétéből, átbillen az önmagát kívülről látó objektivitásba, amikor a vélt függetlenségről kiderül, hogy öncsalás. Akár úgy is mondhatnánk, hogy míg a felütésben Ekhóval beszél, a végére önmaga tükörképére talál rá Nárcisz.

Tankönyvi elemzés formájában:

1. A konokul pozitív hangnemű felütés a cselekmény kibontakozását követően melankolikus zárlatba torkollik. Az első szakaszban megidézett párbeszédnek drámai hangot ütnek meg, de a blues „kérdézz-felelek” szisztémája is felismerhető. A magányra ítéltség bemutatása a párbeszédre hajazó párhuzamos monológok által válik erőssé és hitelessé.

2. A másodikban megjelenő tömörített történetiség prózai hatást tükröz, másfelől az előbbi jellemzővel együtt a vers balladisztikusságát eredményezi.

3. A harmadik szakasz az európai lírai költészet hagyományához hűen erősen önreflexív: a lírai én számot vet a viszonzatlan szerelem jelenségével, önmagába fordul, ott keresi a választ a fájdalmára.

Talán ha angolul, a Beatles rágógumihangján hallanánk a refrént, elfogadható volna. De akkor is csak a zene miatt. A három ponttal azóta olyan óvatos vagyok, mint egy kutyával, amelynek harapása csak azért nem hagyott maradandó hegeket, mert túl puha volt a húsom.

Albert-Lőrincz Márton (Marosvásárhely)

Ötödikes voltam, már túl a Petőfi-büvöleten, már megérintett a balladavilág és a Toldi meg a János Vitéz, versélmények, amelyekben nővéreim hangos verstanulása révén részesültem. Édesanyám is gyönyörűen énekelte a János vitéz dalbetéteit, még a polgáriban tanulta meg, el is szerepelt egy falusi iskolai ünnepen. És a természet is már hozzám beszélt ekkortájt, én érteni véltem, és válaszoltam is úgy, ahogy. Megragadott. De hát mindenki így van vele: fölfog valamennyit a szépség mögött meghúzódó lényegből. Tíz éves voltam, amikor fölfedeztem egy furcsa dimenziót, az lehetett, mert izgalomba hozott. Az ihlet ennyi volt:

*„Jön a tavasz, füttyent, nyargal,
Űzi a telet irgalmatlan,
S mihelyt elűzi a telet,
Fölsejdülhet a kikelet.”*

A sorok tovább is folytatódnak, az emlékezet nem. Anyám szépen legépelte az irodában, sokáig őrizgettem. De rég volt! És beindult a kényszer, az alattomos fekete árnyék.

A Művelődésben jelent meg első versem, fekete-fehéren, az *Elképzelt portré nagyapámról*. Bereczky Károly mutatta be a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő Irodalmi Kört, a válogatásba az én lírai szövegem is bekerült:

*Lófüröztéskor,
ha habok csókoltak a nyári levegőbe,
nagyapám szeretett székelly-szentségei
táncoltatták tisztára
csilló patájú lovait.*

Nem volt állomás, csak a vonat sípolt. Jól megkésve, már 1977-et írtunk.

Szilágyi Domokos (Szatmárnémeti)

Egykori szatmári iskolájának irodalmi köre 1972-ben meghívta az akkor már befutott költőt író-olvasó találkozóra. Az eseményen, Szilágyi Domokos minden idegenkedése ellenére, régi típusú magnóval sikerült megörökíteni a költő hangját. Az iskola egykori tanára, Ligeti László Zoltán a Kriterion könyvkiadó A költő életei című emlékkötetben részletesen visszaemlékezett a találkozóra, többek között ezeket írta:

„Az elhangzott kérdések jelentős része Sz. D. diák- és gyermekkorára, költői indulására vonatkoznak. A zárkózott természetű költő nem hagyta magát kifaggatni... Itt is elhangzott a találkozó obligát kérdése: mikor kezdett írni? Melyik volt az első verse? Válaszait ismerjük: nem emlékszik rá, alkalmi vers volt, rossz volt; nem érdemes a feljegyzésre. De talán édesanyám még emlékszik rá, ő mindenre emlékszik – zárta le a kérdést. De nem a kör. Az iskola ‘Aranykönyvébe’ visszamenőleg is gyűjtöttük az arra érdemes verseket. Pár nap múlva (1972-ben) Kassay Lajos, maga is írogató batizi diák, már a költő édesanyját faggatta, aki tényleg emlékezett a versre.”

Édesanyám születésnapjára

*Ma október negyedike
A nagy nap minálunk
Édesanyám születésnapjára
Mind sorban felállunk.*

*Ma október negyedikén
Csak az a kérésem,
Az én édes jó anyámat
Áldja meg az Isten!!!*

(1948, október 4.) Szeretettel Domi fia

Cselényi Béla (Budapest)

Tizennégy és fél éves koromban, kamaszkorom elején, túl a férfiúság vegytani kezdetein, de még a pattanásos korszak előtt írtam legelső versemet. Akkoriban tanultunk Bartalis Jánosról, és kissé még hírértékű volt számomra, hogy rím nélkül is lehet verset írni... minden esetre bátorságot öntött belém, hogy rímelni nem kötelező. Hetek óta mocorgott bennem valami, hogy írnom kell, de először úgy gondoltam, hogy mesét fogok írni. Végül – 1969 novemberében valamikor, [ekkor még nem dátumoztam a verseimet] leültem a cserépkályha előtti székre, akkori szokásom szerint(,) magam alá hajlítottam a lábamat, [a jógában ez az úgynevezett tehénülés], golyóstollat vettem elő, [ekkor még nem ragaszkodtam a feketén író betéthez; késsel írtam még] és megírtam első, még balladisztikus hangvételű versemet. Sajnos nem tudom előkeresni; gépelt versem másolataim halmaza szétzilálódott a tíz évvel ezelőtti, – nem általam igényelt, hanem beázásomat követő – meszelés után, mikor minden holmit egy kupacba rakták a mázolóok. Arra emlékszem, hogy amikor az első versemet írtam, kinéztem az ablakon, és az üveg öntéshibája kínai jelekre emlékeztető formákat nagyított ki a szemközti ház falának érdekességéből. Első versem címe *A győzedelmeskedő lélek* volt és úgy kezdődött, hogy „Üvegből volt, / bántották, / ejtegették, / de el nem törték”. E versnek két változatát is megőriztem [valahol], de csak ennyire emlékszem. Úgy gondolom, hogy valódi „zsenge” volt –, (bár nem szeretem ezt a szót, mert mindössze melléknév). Pár héttel később „fantasztikus-tudományos” regénybe kezdtem *Kékes vegetáció* címmel, de aztán abbahagytam, ugyanis nem tudtam, hogy miről fog szólni; csak az írás kedvéért írtam. 1970-ben megírtam első szerelmes soraimat is, de a legelső versem, *A győzedelmeskedő lélek*, nem volt szerelmes vers.

Keszthelyi György (Kolozsvár)

Első úgymond számomra jelentősebb, (mert nyomtatásban megjelent, többek által olvasott) versem évszáma (1996) szerencsére megmaradt bennem, az emlékezetemben (bár volt egyetlen rövid másik, amelyet sok huzavona után egy egyházi lap közölt.)

Baráti üdvözlettel: Gyuri

Nem ezt...

('89)

Valami más álmom volt:

*rongyos mámorban egymást keresték,
simultak gyöngéden össze a szavak
és egymásba hulltak, mint a csillagok.*

*Hiába hőzöngő hernyótalpak,
gőgösen meredező, érdes vasak,
hiába hasadó kabát, ing
alá fröccsentett halál.*

*Valami mást álmodtam – de
százával tereken, utak mentén
a gyertyák, szüntelen virrasztó,
viaszkönny-hullató siratóasszonyok,
ők sem ezt akarták.*

*Csodás vérvirágok szökkentek hirtelen szárba,
de aszfaltba, szerterobbanó halál-
csipkés vakolatba rémülten hiába
kapaszzkodtak – buzgón kitépték,
sárba taposták, eltörölték őket.*

*Mást láttam volna, Istenem,
nem cafattá tépett utcák, házak,
égre merevült ívegszemek, örök
görcsbe rándult karok-lábak,
kőre csapódó, csattanó koponyák,
szétdobált, csonka nagy babák
meggyalázott áldozatát.*

*Nem ilyen rítust, ferde mágiát,
szentek alázását, vesszőfuttatását,
nem örült sátánok szentté avatását.*

*Csak ezt ne mutattad volna meg nekem
s a többieknek sem, Uram, soha,
mert látod, rettegek azóta
minden éjszakát és pirkadatkor
tüzes bélyeget éget arcomra
minden ébredés.*

Szabadság – TETŐN / 1996. augusztus 17.

Vasi Ferenc Zoltán (Tata)

Kedves Cseke Gábor uram!

Küldöm az első publikációm, 1990-ben jelent meg a Gáll István Kollégium évkönyvében (*Hova tovább Hovatovább...*). Egy pályázat kibővített anyaga volt ez. A vers kategóriában II. helyezett lettem (egyetlen kiadott oklevél, Vaderna József költő, publicista értékelésében első helyre jelölt, Paul Celanhoz, Pilinszkyhez, Nagy Lászlóhoz, cummings-hoz hasonlított.) De első versemet 1976-ban, 10 évesen írtam, télen, ceruzával, 8-as szótag-számban. Egyszer még megpróbálom újrairni, annyira élénken él bennem a hangulata...

VERSÍRÁS

*tudatmélysötét alakok/: formálódsz.
Merengve egy láda kincsen, a nincsen.
Füvek futnak vágató lovak patái alatt.
Azt hiszem, a versben havazni kezd.*

*Ősszel lassan hullanak pimasz legyek.
Éjbe takaróznak a ritkuló fák.
Soha sincs értelme a résznek, csak az egésznek:
Tavak, tél; tenyerek, ágak, fagyok. –
és tudatmélysötét alakzatok.*

Balási András (Marosvásárhely)

Első talán vers

Már kisdíák koromban „kínozott” a vers, írogattam is, de nem mutattam meg senkinek sem – gyakori eset tájainkon. Később, húsz évesen adtam oda klapanciáimat Tóth István költőnek, aki higgadtan elmagyarázta, hogy miért nem jók ezek a versek. Rádöbbsentem, hogy nem tudom, mi az, hogy vers.

Most sem tudom, noha három kötetet adtam ki. Ha visszaolvasom úgynevezett verseimet, ma már látom a fel-felbukkanó idétlenséget, a képzavart, közhelyszerűséget; akkor nem láttam. Szinte semmit sem láttam – akkor sem, mikor megírtam az *elsőt*.

A tengerparton voltunk, Eforie Sud-on, szerelmemmel, valahogyan úgy minden rendben volt, huszonkét éves voltam, erős, egészséges, végre felhagytam a versírással, s általában minden ambícióval, csak a szerelem létezett (és van azóta is). Szeretem a tengert, a homokot, a bujkáló köveket; abban az évben a minél kerekobb kövekre utaztam. Egyik délután találtam egy hihetetlenül kerek kövecskét, feldobtam, elkaptam, feldobtam elkaptam, és elkezdtem mormolni a verset. Írószer, papír nem volt nálam, éreztem, hogy felejttem el a sorokat, berohantam egy közeli vendéglőbe, lerohantam az első pincért, és leírtam az egyik hamis számlájára (dupla könyveléssel dolgozott) az *első* talán verset. Nem is rímel, ahogyan kellene, a jambusok is botladoznak...

A mai napig tudom fejből. Ő lenne:

Teljesen szabadon

*Teljesen szabadon, mint párzás
után a felröppenő fácán;
most ez egyszer nyugodtan, bambán,
mint egy mosoly a kurva arcán –*

*veszem cúgkalapom, s lelépek;
nem érdekel, kivel cserélnek
majd le vagy ki, hogy ki jön és megy
be vagy el. Ám ugrál a szívem,*

*és úgy kezd sírni, mint a gyermek
első útján, mikor megretten,
hogy a halál földjére lépett;*

*s bugyog a könny: minden badarság,
hisz szabadságba, a szabadság
iszonyú magányába értem.*

Kenéz Ferenc (Budapest)

Az első vers világa

Az első versemet nem is én írtam. Amit én írtam, az volt az első versem. Az első megírt vers – amikor megtaláltam magam. Az első közölt vers – mikor megtaláltak engem. Kétségkívül, az elsőnek nagyobb a jelentősége. A második már következmény. Az előbbi következménye.

Az első vers világa, bizony, a világ első verse. Így érzi, így éli meg a szerzője, ha kellőképpen fiatal a lírai világ „újrateremtéséhez”. Magam is így voltam vele. Lehetett *előttem* a magyar- és a világirodalom megannyi verse, szerzője, az mind *mögém* került az első igazinak és enyémnek érzett vers megírása után. Az első belépésnél látszik a legtágabbnak az irodalom. Úgy tűnik, semmi nincs kicövekelve, nincs se járt, se járatlan út, s nincs semmi más hatalom a világon, csak az első vers hatalma. És nincs annál nagyobb hatalom a világon, mint az első vers hatalma.

Miként lehetséges, hogy a vers, életünk e törékeny „lélekvesztője” ekkora lélekmentő legyen? Van miért élni! Miként lehetséges ez? Úgy tűnik, csak a teremtés tudata és láza teszi az embert egyből egyenrangúvá a világgal.

Miként lehetséges, hogy a megfoghatatlan, már-már verbális illuzionizmushoz köthető költészet gyakorlati értelmet adhat a létezésnek? Kétségtelenné teheti, hogy van értelme az életnek, egyből tökesúlyává válhat az emberi élet „bolyongó sajkájának”? Mert számomra attól a pillanattól kezdve nem volt kétséges, hogy az. Tökesúly. Életem tökesúlya. S az is maradt, mind a mai napig. Még ha az a bizonyos „első vers” meg sem jelent sehol, emlékezetem is csak foszlányaiban őrzi. De érzelmi és tudatvilágom alján, mélyén ott lapul ma is. Tudom, hogy prózavers volt, amolyan élet-öröm vers, valamiféle szabad-asszociációs zsánerképe a reggeli világnak, amikor a nagy gumicsövekből (slag!) locsolják a főtéri díszpark virágait. (Írtam én azelőtt is, 18-19 éves koromban, volt harminc-negyven versem is talán, küldözgettem ide-oda szerkesztőségekbe, Szócs Istvánnak, Márki Zoltánnak, de ez volt az első igazi vers.) Bármily nagyképpően hangzik is, úgy éreztem, hogy ez a vers olyasféle „ébresztője” a világnak, mint a víz a növényeknek. Otthon írtam, Nagyszalontán. Visszamenvén az egyetemre, bentlakó társamnak, Csáky Zolinak mutattam meg, s ő lelkesen ajánlotta, hogy jelentkezzem felolvasásra a Gaál Gábor körben.

Így történt. Hogy miket mutattam be a körön, s ezt az „elsőt” egyáltalán felolvastam-e, nem tudom már. Nincs meg, elkallódott. Csak az élménye maradt meg, az első vers élménye, akként, mintha az a világ első megírt verse lett volna. (Az első közölt versem megmaradt. Nemrég közreadtam *A sóvárgás birodalma* című „emlékkönyvemben”.)

21 éved mellé

*...ha azt akarom, hogy segítsem a világot,
csak egyetlen helyen állhatok:
az én helyemen!...*

*Egy kilövő állomás fekszik tudatom mélyén,
a múltba vissza
torpedó-gondolatokat küldök,
hogy megroggyant tartású
házaimat előre beontsam,
nehogy majd rádűljenek
emlékeimnek arra a nyárfasorára,
mely mostani küszöbömig vezet;
vigyáznom kell, nem hibázhatok,
az idő távlatot ad
a pontosságomhoz.*

*A jövőbe előre
gondolat-rakétákat küldök,
hogy fölfedezzék a talajt,
ahova a legbiztosabban
teheti következő léptét az emberségem;
talán hibázni fogok, hisz
a visszaérkező jelzéseket
csak ösztöneim fogják,
de a kockázatot is vállalnom kell,
hogy emberségem szilárd maradhasson.*

*Egyetlen helyem
ez a múlt és jövő közötti örök jelen:
itt kell értékesítenem a lényegem!*

*Ehhez csak olyan logikát követhetek,
mely részévé tesz egy világnézetnek,
csak olyan logikát követhetek,
mely fészekbe formálja tenyerem
bármely madárfióknyi boldogságért,
vagy szíjas nyelvévé alakítja kezem
egy valahol heverő kalapácsnak,
mely oly egyszerűen mond igent az életnek,
mint nemet a halálnak,
és éppoly tiszta s szabályos lesz
majd utódaimnak is
mint számomra
az érverésem,
mely csakis úgy az enyém,
ha az életé is!*

Ady Endre (Érmindszent)

1896. márc. 22-én a zilahi Szilágy c. lapban jelent meg nyomtatásban az első verse (*Március 20.*) A. E. aláírással. (<http://www.kislexikon.hu>)

Március 20

*Ezeréves létünk ünnepélyén,
Az örömnök víg zaja között
Ismét eljött a gyásznapi, amelyen
Kossuth apánk sírba költözött.
Akkor egy bús nemzet zokogása
Kísérte a legnagyobb magyart,
Ki nem halt meg, örökre fog élni,
Míg magyar szív dobogása tart.*

*Most örömjajt fojt el a gyász napja;
Nem zavarja azért ünnepünk.
Egy ezredév dicső ünnepélyét
Nem zavarja, ha mi könnyezünk.
Hisz ez a könny nem a bánat könnye,
Csak az emlék szent áldozata;
Nem keressük »holtak közt az élőt«,
Mert hisz él Ő; míg él e haza!*

*E szent napon nagy szelleme előtt
Leborul az ünneplő magyar,
Megcsókolja a szentelt sírhantot,
Amely testet, mulandót takar;
Könnyeiből új erőt merítve,
Megreszketve szólt kérő szava:
Áldd meg e hon méltó ünnepélyét,
Legyen boldog e szegény haza!*

Szilágy, 1896. március 22.

Demeter Mária (Sepsiszentgyörgy)

Kedves Szerkesztő Úr,

Köszönöm a levelét. A mai délután csendjében el is gondolkoztam a témán, hogy hát mikortól és miért is írok.

Eszmélő gyerekként éreztem, én nagyon kicsi vagyok és a világ hatalmas és rejtélyes. Fürkésztem az eget, a felhők átváltozásait, követtem a hangyák útját... A nagy titok számomra a halál volt. Környezetemben haltak meg, többek közt kis játszótársam is.

A költők halhatatlanok – tudtam meg aztán. Ezért kezdtem verset írni, vagyis vonalakat húzni versformában, mert még nem tudtam írni. A vonalak mögött ott volt az ég felhőivel. Ekkor még hittem, hogy van mennyország.

18-20 évesen szerettem volna híres lenni. Küldözgettem szerkesztőségeknek a verseimet, de nem jutottam tovább az Utunk „Levélváltás” rovatánál, ahol Márki Zoltán, aztán K. Jakab Antal válaszolt. „Ne csak a pillanatot”, „nem eléggé tematika”. Például:

Áttetszőség

*Halványan,
nap és hold között leng
az üvegcsend,
lebegő alakját körülhalmozzák tavaszi szirmok,
zöld szélbe nyújtóznak a fák,
és esőszálak csillannak át.
Nem tartja semmi, csak a látomás.*

(1974)

Ültem bent, esteledett, már égett a villany, néztem ki az ablakon, láttam a nagy fehér üvegbúra visszfényét, háttérben lebegett a virágzó szilvafa, tavasz volt. – Ebből született a vers. Ma csak az első három sorát tudom elfogadni.

Amikor sikerül valamit leírnom, egy kicsit boldog vagyok, jól érzem magam. Talán a költészet számomra boldogságra való törekvés, meditáció. Valójában mindenki szeretne boldog lenni és fél az elmúlástól. Eszerint a lelke mélyén minden ember költő.

Nincsen kötetem. Írogatom a kis „semmijeimet”, mint:

A muskátli

*Ablakra tapad,
rózsaszín szirmai nyílnak
a hózáporra.*

A szépség nagyon törékeny valami, ennek ellenére mindenütt jelen van. A szüntelen jelenlevő ellentétekből szeretném kiszűrni szavak segítségével az esszenciát. A költészet alkímia is...

Elekes Ferenc (Marosvásárhely)

Első versem

*Első versemre nem emlékszem.
Csak arra, hogy amikor írtam,
házunk küszöbén ültem éppen,
dörgött és villámok futottak át az égen,
azt hittem, belém csap a ménkő,
de elment a nagyidő, s bántam,
hogy teljesen hiába féltem.
Így vagyok utolsó versemmel is:
már nem tudom, mit írtam utoljára,
csak azt,
hogy teljesen hiába éltem.*

Fekete Vince (Csíkszereda)

AZ ELSŐ VERSEIM

Nekem igazából nincs első versem, hanem csak első verseim vannak. Természetesen vannak, illetve voltak, még az „igazi” elsők előtt is valamik, amelyeket úgy negyedikes-ötödikes koromban vettem papírra: az egyik egy elbeszélő költemény, és a Marosvásárhelyi Népi Együttes, onnan is Széllyes Sándor előadása volt az ihletője, aki akkoriban, a hetvenes évek közepén, valami humoros (népi) történetet adott elő a polyáni kultúr-otthonban a jól szórakozó falusiaknak. Ennek a mintájára (ihletésére) írtam szinte egy szuszban meg egy akkori vonalas füzetbe a rövid elbeszélő költemény-féleséget, amit humorosnak gondoltam akkor, s ha most jobban belegondolok, csakugyan volt benne, ha nem is humor, hanem inkább némi tragikomikum, vagy tán helyzetkomikum. A másik, az egy rövid versike, amit egy padlásunkon talált két világháború közötti kalendáriumban olvastam, ötödikesen, és a könnyes Erdélyország orcájáról (vagy orczájáról?) szolt, valahogy így: „Édes, kedves Erdélyország/ Miért könnyes a Te orcád?” Ennek a nyomán is papírra vettem egy két-három szakaszos költeményt, amit rögtön be is küldtem a *Jóbarát Versfaragók levelesládája* című rovatába Németi Rudolfnak, és vártam-vártam, türelemmel, minden hét elején, amikor keresztanyám, a postásunk hozza a friss *Jóbarátot*. Benne az én versemmel, gondoltam. Órákig feküdtem a bejárati zöld vas-kapunk melletti kőkerítés széles tetején a napfényben, és a Borvízpataka felől fürkésztem a postásnő feltűnését. És ő jött is, és én izgatottan, remegő kézzel nyitottam ki a lapot mindig, hogy mihamarabb megnézzem, benne vagyok-e? Nem voltam benne, és azután sem, soha. Csak annyi szerepelt egyszer-egyszer a későbbiekben is, a *Versfaragók levelesládájában*, iniciáléval, hogy küldjön még, hogy ez a két sor jó, avagy nem jó stb. De az a várakozás megszépítette, csodálatossá varázsolta egy egész vakációs nyaramat. Az „első” verseim (két darab költemény) pedig az *Utunk* 1983-as számában jelentek meg (1983. május 20-án), hátul, a LEVÉLVÁLTÁS HELYETT rovatban, ahol a magyar irodalmi olimpikonok költeményeiből válogatott a szerkesztő AZ OLIMPIA IRODALMI KÖRE címmel. Nem volt persze semmilyen irodalmi kör az akkori beszercei magyar irodalmi olimpián, csupán csak begyűjtötték az olimpikon „versfaragóktól” a „véletlenül” épp a tarsolyukban található költeményeket. És egy jó hónappal később (1983.

június 26-án) egy teljes csokornyai, hat darab bemutatkozó vers az *Ifjúmunkás* középső oldalán, a szép emlékű Lázár László, Lazics szerkesztésében. Érettségi előtt voltam éppen, azt a boldogságot! Fotó, plusz egy rövid, ki vagyok, mi vagyok én-szöveg, amelynek a végén valami *Ars poetica*-szerű mondatot is meg kellett (vagy meg akartam én?) fogalmazni.

UTUNK

A CSÖNDBŐL ÉRKEZTEM

*lám a titkaimat szétszórtam előttetek
s most már meredhet rám némán
fegyver is többet elmondani nem tudok*

*emlékemmél beleköltözöm gondolataidba
szemedben testem maradéka megszállva csak
néhány napra ott marad*

*ne féljeteK fejem meg nem szűnő fájdalmai
nem szállna át rátok
s a hidegtől megüvegesedett
szemetekbe nem csorbul bele a nézés*

*ha eltűnök ne keressetek
mondjátok azt a csöndből érkeztem
a csöndből jöttem csöndet hozván
magammal s elmentem sehova*

AKKOR

*Nem tudom,
hogy
végül is
hány önmagadból
vetkőzhettél ki.
Én*

*már
csak gondolatban
voltam jelen.*

*Mint aki begombolja
ruháját, hogy kigombolhassa.
Úgy néztél ki*

akkor.

IFJÚMUNKÁS

Fekete Vince

1965. április 7-én születtem Polyánban, s jelenleg (még néhány napig) a kézdivásárhelyi 1-es számú ipari líceum XII-es diákja vagyok. A versírás számomra létforma. Hitem az írás fontosságában és hatalmában tántoríthatatlan. Foglalkoztat az érzelmek és az emberek múlandósága, éppen ezért szeretek minden örömet fenéig kiélvezni. Szeretném, ha verseimmel – ha csak lélekben is – valamit tehetnék az emberekért.

SEMMI SEM TÖRTÉNIK

*Megyünk, s leülünk.
Pihenünk, mint homok-
szemek az esőben,*

*s a hallgatás kirakatai
egyetlen dübörgéssel
előnkbe zuhannak.*

RELIKVIA

*ugyanakkor becsavarogjuk
a falu utcáit*

*szemeid jóindulatában
fürdőzve teljesen kibo-
rulok a múltból –*

.....

*az élet csendje letaglóz
az ablakon át a
a távozó nyár ferde
sugarai arcom csíkokra
szeletelik.*

TALÁLKOZÁS

*te vidám
 én hallgatag
te új vágyakkal ismerkedsz
 én csak magammal*

PÁRHUZAMOSSÁGOK

*Hallom a tavaszt esőt kopogni
a közeli háztetőn
s előttem a sáros vízben hó-
darabok úszkálnak.
Hallom a szellőt – s érzem –
amint oldalról dobhártyámnak
nekirugaszkodik, s az olvadás-
ban a fényes foltok, mint
valami örökmécsesek fölvilágí-
tanak arcomig.
Hallom hangod susogását:
havazást ígérsz a rügysző
nappalokba, a múlt évi virá-
gok csontváza fölé, de látom,
hogymár tavasz van.
Valaki vigasztalni próbál ma-
gamért a szívet csavargató
márciusban.*

REKVIEM

*nem szeretnék kivetkőzni szerelmedből
tétován
 beleöregedett tekinteted nappalomba*

*a szavak.....
az elmében rögződött szavaid gyors
egymás utánban vázolódnak fel a
távolodások.....grafikonjain
.....jövő
idejű gondolataidra mit válaszolhatnék
.....mit?.....
kihívó gesztusaiddal ne kényszeríts
visszazökkenni önmagamba
tudom
fölráncigált meglepetésként akartál
szólni
hogy itt vagy hogy létezel
de inkább nem szólsz semmit.....
.....
belegöngyölöm magam hiányodba*

EMLÉKEZTETŐ

*ott álltam
térbe süllyedten
a kitartás végső pontjáig
figyelve
a vonat frissességembe
nevetve fékezett s a
fuldokló szél hajszálaimba
kapaszkodva röpített
tekinteted az enyémet
zajtalan keresve
kutatva
megtalálva megbabonázott
aztán a borús délután
sírva élémbe sietett
(szívemben maradt)*

Ahogy gépeltem be a verseket, mindenféle gondolatok jutottak eszembe. Leszámítva a szerelmes ifjú világfájdalmas ömlengéseit, képzavarait, még most is találok olyan sorokat, szakaszokat bennük, amelyeket ma is jó

szívvel vállalhatnék. Akkoriban – jól emlékszem – Konrád György *A látogatóját* olvasgattam, Boér Géza költészetét studióztam behatóan, ez érezhető, és látszik is az utolsó két darab szétszórt szavú opusain, és sok *Utunk, Igaz Szó, Ifjúmunkás*-költeményt olvastam ugyanakkor. De Babitsot is, aki azóta is kedvencem, és az akkoriban frissen megjelent könyveket, Szőcs Gézát például, bár az ő hatása nem nagyon érezhető itt. És igen, a falu központjában található minden es bolt (Băcănie) könyvszekrényéből, bizony, ilyen köteteket halásztam ki, majd kunyeráltam pénzt apámtól, hogy megvehessem őket, mint Bordy Margit és – igen, Gábor bácsi – Cseke Gábor verseskönyve is. És most is előttem van a vonattal hozzám, a faluba megérkező lány képe, akit az utolsó *Ifjúmunkásos* darabban „tettem halhatatlanná”; az a találkozás itt van ma is a retinámon. És az a falu, és az is, hogy mennyire, de mennyire el akartam kerülni onnan. Igen, onnan, ahová most pedig: vissza.

Puskás György (Németország)

Hát az első versem, vagy talán az utolsó versem? Teszem fel magamnak a kérdést, és nem találok az egyszerű választ. Hiszen nem akarom magamat beskatulyázni és nem akarok az idő fogaskerekei közé se kerülni. Elég, ha itt vannak az évek, jönnek visszatartathatlanul, és újra meg újra valahonnan képek jönnek, melyeket jó lenne leírni, mesélni róluk.

Csak ne fájna annyira, akkor sokkal könnyebb lenne. De így nehéz. Ezért nem is gondolok arra, melyik versem volt az első, melyik lesz az utolsó, majd eldönti az, aki onnan fentről rendezi útjainkat s aki valamilyen okból kifolyólag nem fogadott be, visszaküldött,

tehát még tennivalóm van. Talán az enciklopédia, amit meg szeretnék csinálni, meg még talán versek is, és sok-sok szép felvétel erdélyi magyar templomokról. De hogy a kezdetekhez visszatérjek, bányászkodásom idejéből született egyik kedvencem,

átélem mindegyre a lenti munkát, ahogy a csilléket tologattam minden erőmet beledobva míg a föld alatt új alagutak születtek, kitámasztva a sok gerendával. Igen, így nőttek az erdők a föld alatt. De a legkedvesebb versem a *Csodára várva*, hiszen 20 évi távollét sem homályosította el a

gyerekkor képeit, a Hétfák, Ritz-fürdő, a Poklos-patak és sok-sok más, amivel belenőtünk a nagyvilágba. Az újra otthon pillanatai, a fájdalmak és a könnyek. Igen én nem tudok 'intelligens' verseket írni, csak az érzéseimet, a magammal cipelt képeket tudom leírni. Imádom a templomokat, és mindenhol lefényképezem a golgotai képsorokat, így született meg a Golgota című versem, amely önéletrajz is, és amely a fájdalomról szól.

Csodára várva

*Míg az álmaim mindent roncsolva bennem éltek
Idegen tájakon és idegen házak között
Nem szállt magasra az ének
Pedig meséltem volna az idegenben
Hogy milyen volt amikor ölelt a Maros
E vágyakkal teli halkán ringató folyó
Míg talpam alá simult lustán a palló
Én meg egy gyönyörű halk csodára vártam
Miközben szavaim aggattam a marosparti fákra
Aztán madárszárnyakon a lila esti fényben
Messzire röptített a vágy ma is érzem
Érzem az idegen utak szürke fullasztó porát
Ott sem találtam meg a rég megálmodott csodát
S magamat űzve egyre messzibbre vágytam
Őszülő gondjaimmal idegen utak porában
De mégis mind messzibbre vágytam*

*S most itt vagyok a döbbent csendben
Fáradtan kissé de nagyra nyílt szemekkel
A pár megmaradt és oly sok mindent látott
Marosparti fánál mert megígértem, hogy visszatérek
Hogy visszatérek egy hűvös hajnalon ha élek
Bennem régi képek barna magányával
Hát itt vagyok egymagam a marosparti fákkal
És nem szégyellem
Hogy könnyek futnak le az arcomon
Ezen a hajnalon*

*Állok és nézem magamat a csenden át
Egy gyereket látok aki éveig egy
Gyönyörű halk csodára várt*

*Hová lett a palló hová lettek a fák
A rájuk aggatott titokzatos szavak
Hová lett mindaz amit gyerekszívembe zártam
Mint egy szürke kagyló hová lett a palló*

*Hová lett mindaz amit magammal cipeltem
Oly sok éven át azt amit ma is magammal
Cipelek a tovább álmodott csodát*

*És nézem magamat a csenden át
És érzem hogy annyi év után
Kissé fáradtan talán
De megtaláltam azt a gyönyörű
A téli szélben is ölelő halk csodát*

Lászlóffy Aladár (Torda)

2009-ben elhunyt költőnk mindenképp azért kapott helyet e körkapcsolásban, mert ha élne, az elsők között lenne, akit megkérdezzük az első vers körüli tapasztalatokról. Azt nem tudom, hogy válaszolt is volna a felkérésre (szeretném hinni, hogy igen!), mert nem volt az az ember, aki suba alá rejtette volna gondolatait. Életművében nem találtam rá. Egy kötetben meg nem jelent önvallomásában (*Létlelet. Kortárs, 1995*) viszont az alábbi mondatok sorakoznak, ami kiindulási pontnak több mint megfelelő: „Mikor még bármi lehettem volna, például festő, mert arra vágytam, egyszer csak észrevettem, hogy filológushallgató vagyok a Bolyai Egyetemen. Így csupán átvágni sikerült, déli órákban, az élet tróntermén, máris múzeumokba keveredtem. Múltimádatba és gyűjtőszennvedélybe. Azt aránylag korán és tisztán megfigyeltem, hogy nem lesz időm unatkozni, miközben nem győzöm szelektálni a kínáló irányokat: keresztes lovagok vagy tankok kavariják meg a történetváró kamaszkori állóvizet, a reménytelen s a reményes szerelmek, epedések, lírázás, áriázás és egy véletlen családi utazás folytán a nagynéni gangbeli lakása és a többi színhely: az ötvenhatos október kellős közepén ébredtem, tizenkilenc évesen. Örökre megjegyzett és eljegyzett. Életem külső eseményei kalandos hazakerülésem után a lehetséges szerencsétlen, aztán a lehetséges szerencsés fordulatokat vették. Odabenn, legbelül szerencsésen alakult: csalódások és újrakezdések, válások sorát is folyamatos építkezésnek sikerült felfogni, műhelygyakorlatnak a világ legnagyobb nyersanyaghegye és meddőhányója mellett. Sikerült rögtön az értékrendem szerinti erősebb és tisztább hatások felé lökni, gyömöszölni mindent, ami felsejlik. Megtanítottak felejtethetetlen tanáraim és mestereim, vagy hatásuk felhalmozódván egyszer csak magam döntöttem úgy: az élet maga az el nem szalasztható, ki nem hagyható kísérletezés, mindenki számára jelentéssel, csak pontosan kell róla fogalmazni a „jegyzőkönyvet”. A nyelv bennem alszik, az erdélyi ember, a reneszánsz ember én magam vagyok, senkinek sem tartozom adózni semmilyen lelkifurdalással vagy alacsonyabbrendűségi komplexussal. Anyanyelvem, nyersanyagom képes összeköttetései révén mindent mozgásba hozni stb. stb. De ha ez a nyelv éppen nem akar többé általam valamit, verset, ahogy nem akarnak néha gyermeket az asszonyok, akkor az az alvó nyelv ellenáll és hallgat. Az én szenvedéseim tehát a nyelvben szabályoztatnak. Miként a világ szenvedései a fizikában szabályoztatnak. (...)

Amikor legvirulensebben avantgárd volt a versem, akkor voltam betege a régi pénzeknek is. Rómától Rákócziig csupa ósdi belbecseknek, a dühöngő esztétikai és etikai törvényszegések világában. Bizonyára védekezésül is. Gyűjtés a legörültebb s a legtágabb értelemben: ahogy a vitorla „gyűjti” a szelet. Így meg is marad lassan beálló öregkoromig, értelmezni merem a legkétséggel kísértőbb pillanatokban is, amikor minden egyéb gyűjtését már hajlandó vagyok csak hívságnak tekinteni ama „semmit nem viszünk a sírba” bölcsessége alapján. Mert ez a tágabbik gyűjtés éppenséggel az, amit titokként a sírba is szívesen elviszek. És ez a „múzeum” működik is szépen, ha nem is olyan láthatóan, mint az akváriumba friss levegőt préselő kicsi buborékoló zümmögvények, mint a bojler vagy a ventilátor. De időt buborékolt belém, olyan oxigénszegény helyzetekben, ahol a szájalmas kétéltűségünk valóban három időben is élhet.”
Nem sok, de vallomás – a versről is –, s kiegészítője lehet ez a fiatalkori vers is, amelyben a költő egzisztenciáját látja.

A költő

1

*Itt vagyok. Besötétedett.
Nem tudom, mit is figyelek.
A csillagok a csillagász dolga
a füvek a fűvész dolga
az emberek az állam dolga.
Ha ők szünetelnek gondviselésükben
mit akarok én?
Magamra vigyázok.
Nem ért eléggé hozzám a csillagász
a fűvész és az állam?*

*Egy gyufalángnál
egy cigarettaparáznál
egy lélegzetnél
egy borzongásnál lassan kitűnik
hogy virrasztó szemmel vigyáz a virrasztó
szemre egy virrasztó szem*

*behunyt szemmel vigyáz a behunyt szemre
egy behunyt szempár.
Elme az elmére
érzés az érzésre
gond a gondra*

minden mindenre.

Én.

Vagyok.

Beesteledett

*s nem tudom mit lehet megőrizni
ezek helyett.*

2

Kiszakadok! De kiszakadjak.

Úgysem éltem mások helyett veszélyben.

Érzem hát az elhaltak helyett,

hogy – nem is tudtam, és – hegedűhangban éltem

Kardcsörgés, robot túllármázta.

Csóknál – mint szélben – még idehallszott.

*Egy korszak, utódom már sajnál, s a KÖNYVBE
majd fest rólam, rólunk egy fületlen arcot.*

3

(Iksz)

Torz természet. Ember nélküli bamba.

Jön az agy, s majd test nem kell talán.

Én még együtt érzem ezt magamban:

kibernetikus majom a fán.

*Itt a metszet. S máris továbbvisznek.
Irány a szív – és érzem hogy szakad
egy-egy ín a húsnak meg a gisz-nek
kettős, külön érdeke alatt.*

*(Szegény Walter Vogelweide, Goethe!
Kezdő hangunk, gyanútlan napok.
Múltunk ágán függnek. Mint a körte.
Én is meg: a nullapont vagyok.)*

*Mert ki lát már mindent – nem lesz teste.
Összeg lesz. A megtalált szabály,
képlet, ami nem merül ki este
mint a fül, a nyelv, a szem, a száj.*

*Szép csendesen elszéled, mi épül,
saját felsőbb szándéka szerint:
kiérnek a végtelenbe végül
személytelen képességeink.*

*Átellenben természet lesz, tiszta,
s – ember nélkül – bamba akkor is.
S két irányból elindulnak vissza
ezredszer is, mindig. Mint az X.*

*S meg nem állnak soha ANNÁL, NÁLAM.
Pedig mindig érzik, mindig ott
feljajdulok: megráz mint az áram,
s ÉN, EZ, ENNYI, ILYEN – meghalok.*

**Forrás: Képeskönyv a vonalakról. Irodalmi
Könyvkiadó, 1967**

Fülöp Kálmán (Nagykend)

Kezdem hinni, hogy költő vagyok

Szüleim szavaira alapozva merem leírni, hogy már kis óvodás koromban nagyon szépen szavaltam, s talán helytálló, ha onnan számítom a versek iránti szeretetemet.

Viszonylag mégis későn kezdtem el írni. Hogy miért, annak több oka is van. Ezeket nem taglalom, a lényeg az, hogy ez a szeretet ma is tart.

Nagyon szeretném visszaidézni a múltat, de bármennyire is erőlködöm, első versem megírásának dátumára nem emlékszem. Valószínű, hogy jelentéktelen valami lehetett, nem hagyott nyomot bennem.

Első versem megjelenésének története viszont még ma is él. 1996-ot írtunk. Falunk helytörténeti múzeumának felavatása előtt istentiszteletre szóltak a harangok. Presbiterként és az újonnan alakult EMKE helyi jegyzőjeként vettem részt az ünnepi alkalmon. Kezemben versekkel teleírt füzetecskével indultam az istentiszteletre. Tudtam, hogy a marosvásárhelyi Népújság szerkesztősége is képviselteti magát. Itt találkoztam Bölöni Domokossal, akinek az írásait nagyon szerettem, ma is kedvelem, és akihez azóta nagyon szoros barátság fűz. Kölcsönös bemutatkozás után vázoltam neki (azidáig titkolt) szándékomat, és átnyújtottam a teleírt füzetecskét. Írásait ismerve reméltem, hogy nagyon kedves és jó ember. Nem csalódtam benne!

Versesfüzetemet magához vette, abban maradtunk, levélben keres majd meg. Csak néhány nap telt el, máris jött a posta; a boríték, amelyben megosztotta gondolatait verseimről, és további írásra biztatott.

Én megfogadtam tanácsát. Hetente küldtem levelet, azokban két-három vers is helyet kapott.

1997-et írtunk. A húsvéti ünnepekre készülődtünk, amikor egy újabb levél érkezett Domokostól. Arról értesített, hogy a húsvéti számban szeretnék közölni az *Elégia a Megváltóhoz* című versem kissé igazított formáját. Ehhez kérte beleegyezésem. Hát persze hogy örömmel egyeztem bele szándékába.

Azt az érzést, amelyet a vers megjelenése váltott ki bennem, ma sem tudom megfogalmazni. Boldog voltam, de egyben szorongást is éreztem.

Kérdések özöne nyugtalanított.

Mi lesz a továbbiakban? Hogyan és miként alakul az utam? Mi történik velem, ha a későbbiekben csalódások érnek?

Ma már négy saját kötet szerzőjeként és két antológia (társ)szereplőjeként biztosan mondhatom: megérte hinni abban, hogy kellő alázattal és mindent felülmúló akarattal semmi sem lehetetlen. Ez a mélységes alázat vezet most is abban a szándékomban, hogy nyilvánosan is Domokos barátom felé forduljak, aki egyben három kötetem szerkesztője. Köszönöm, Domokos, mindazt a bizalmat, amit megelőlegeztél nekem. Köszönöm segítségedet, barátságodat, amelyet, remélem, sosem fog kikezdeni az idő.

Így éltem meg első versem megjelenését, s csak most kezdem hinni, hogy én is költő vagyok!

Elégia a Megváltóhoz

Ma már így halni sem lehet.

*Keményen kinevetnek
azok a pőre gazemberek.*

*Arcodba köpik baromi
átkuk, hogy élve temessenek.*

Te meg nevensz rajtunk.

*Kínod tüskézi bárgyúságunk,
makacsul pezsegnek a hegek.*

*Nézd, ott jönnek az új fiúk:
a legeslegmegváltottabbak.*

A latrokkal ők szembesítenek.

Szente B. Levente (Székelykeresztúr)

Hittem a szó erejében

Első verseim Bözödi (Jakab) Gyuri bátyám cigaretta papírra rögtönzött „bök”-versei hatására íródtak 14 koromban. Osztálytársaim, néhány barátom és szüleim jókat szórakozhattak nyakatekert gondolataimon.

Az első, lapokban közölt verseim pedig Levinschi Szávuly Attila barátom emlékére íródtak a 90-es években, amelyeket szinte egy időben hozott le a Romániai Magyar Szó, a Hargita Népe, a Népújság és a Firkász (a sorrendre nem emlékszem). Ezek úgy születtek „ahogy a gótikus templomok boltívei között csendülő szó.” – írta róluk egykor Zsidó Ferenc.

Reflexiókra épültek, azok voltak amik: egyszerre jöttek a mélyből. Fiatalkori kapaszkodók, varázsszavak szelídségében tükröt tartottak nekem másokról, ősiségről, önmagamról, élhetőségről. Hittem a szó erejében, mint ahogyan ma is.

Szuhay-Havas Marianna (Budapest)

Első verseim 4 évesen mondtam magnóra, mert még nem ismertem a betűket. Mivel írói családból származom (édesapám Szuhay-Havas Ervin író és műfordító volt, nagyapám, Havas Antal Zsigmond pedig író) nem volt kérdés, hogy én is irodalmi pályára lépek, amit soha egy pillanatig sem bántam meg.

Farkas Wellmann Éva (Békéscsaba)

Egy első vers

(Legjobb menni csak tovább?)

Első versből – azt hiszem – több is lappang az életművek titkos fiókjaiban, sőt, a később nem íróvá váló emberekéiben is akad egy-kettő belőlük. Egyik versemre végérvényesen ráragadt ez a címke: egy 16-17 éves koromban írt szonett nyerte el a „rangot”. Túl voltam akkor már jó néhány hirtelen felindulásból elkövetett, szabadon áramló szövegen, pár túl komolyan vett (iskolai) lírai feladványon is – ez azonban valahogy a kettő keveréke lett. És mi hozta létre? Egy élmény, természetesen; röviden: az utazás szerelme. Beszivárogtattam hát a forma szigorú kötelékei közé a fikciót, és a látszólag hétköznapi élményt olyanná varázsoltam a magam számára, ami már izgalmas, és érdemes is a felidézésre. Lehet, hogy később is megtartotta ezt a funkcióját a versírás gesztusa?

Lássuk a szerzeményt!

Szavak helyett

*Úgy hagytam el még későn vagy már másnap,
soha nem látott helyek s út után
letérve és... szerep híján s bután,
mint aki helyet keresett magának.*

*És amíg velünk lakozott e helyen,
miután vodka, sör, cím, áldomás
neki, mögöttem két végállomás szeli
hátrahagyott utam, amelyen*

*annyit vártam csatlakozásra reggel,
miután felvett valaki az úton
teherkocsival s dagadó erekkel.*

*Így, utána, nem gyötör semmi képzet.
Aligha látom még, de mégis, újból
szeretném tudni, hogy még visszánézett.*

Kerestem most ezt a verset az interneten, hogy bemásolhassam ide, de nem találtam. Pedig megírásától kezdve vállaltam mindenhol, az első kötetembe is bekerült. Hiába, a világháló sem tudja minden titkoknak. Egyszerű lett volna felállni, elsétálni a könyvespolcig, felütni a könyvet, kikeresni, de nem akartam kilépni az éppen történő szövegből. Leírtam hát emlékezetből.

...Akkor, a vers megírása után, emlékszem, viszonylag elégedetten dőltem hátra. Volt itt minden: kihagyás, intertextus, forma, Isten, történet, rejtély. Később meg is jelent, néhány társával együtt. Én pedig kissé szégyenlősen, de izgatottan vártam az olvasói reakciókat. Legtöbbször egyszerűen megdicsértek vagy gratuláltak; meglepődtek, majd napirendre tértek a tény fölött, hogy íme, egy újabb tollforgató. Vagy nem is értették. Egy alkalommal viszont egy régi ismerős nekem okozott meglepetést. Egy kávézóban szürcsölgettük a feketénket, amikor is hirtelen szóba hozta a témát, hogy bizony olvasta, szerette a megjelent verseket. Nem volt menekvés útvonala, hát megkérdeztem: mégis, melyiket a legjobban? Határozottan válaszolt: „azt, amelyikben megfűzted a kamionsofőrt”. Megfordult velem akkor a világ, de ki tudja, hogy azóta mi mindent értettek ki már az írásaimból? Joggal – hiszen, ha már nyomtatásban vagy monitoron a mű, sokkal inkább bárkié, mint alkotójáé.

És – ne tagadjam – volt egy személyesebb reakció is, igaz, évek múltán, de cserébe éppen attól, akit tán egyetlen valódi mozzanatában megidéz a kis szonett. Szintén kávézás, magam meg provokatív. Előkerül a vers megint. Elolvassa, mosolyog. Érti. Aztán kissé haragosan megjegyzi: „Én visszánéztem, de te nem. Miért? És még itt panaszkodsز, pedig te szúrtad el.” De jövök én is a magyarázattal, sutba vágva az összes fikciót: „Az ember csak akkor tudja meg, hogy visszánéztek-e utána, ha maga is hátrafordul. És ha ezt teszi, akkor két dolog derülhet ki. Visszánéz, és azt látja, hogy a másik fél is megfordult. (Ez kínos, kiváltképp egy kamaszlánynak. Forgolódik egy fiú után?) Ha meg nem néztek utána, ott a csalódás. Hát legjobb menni csak tovább.”

És beleírni mindezt egy versbe.

Debreczeni Éva (Szatmárnémeti)

Keservers

*minden verset már megírtak
minden csókot elcsókoltak
helyettem*

*az eget a földnek adták
a világot megváltották
felettem*

*mások jártak szórakozni
mások szültek éltek haltak
mellettem*

*ittam bort sört pálinkát is
kenyeremnek a javát is
megettem*

*sírtam sokszor tán hiába
életemben de csak egyszer
nevettem*

*mire várjak hamarjából
kiköltözöm e világból
leverten*

**Forrás: A boldogtalan tollhercegnő. Versek. 2010.
Magyar Elektronikus Könyvtár**

Beszédes István (Zenta)

Nem találtam visszautat...

Van olyan érzésem, hogy márpedig első vers nincs is. Legalábbis én már nem találtam visszautat ahhoz a helyhez az időben, amelyen az felbukkanhatott. Az első szövegét sem tudom. A gyermekkor erről az oldalról végtelennek tetsző olvasói, írói penzum, többretegű szöveg- és élményáteresztő hártya, mindent felszívó szivacs. És melyik volt az a szöveg a folyamatban, amely elsőként minősíthető versnek? És az is kérdés, ha nem is tartozik közvetlenül a tárgyhoz, lehet-e újabb olyan szövegünk, amely minden előbbit leértékel, a felkészülés időszakába sorol.

Úgy gondoltam, mivel az első versekkel (pontosabban versezetekkel) teli noteszeim egy elhagyott szoba íróasztalfiókjában lakályos egérfészekké alakultak, az első közlések forrásait hívom segítségül. A költői debütálást az 1985-ös publikálások jelentik az Újvidéki Rádióban, a Képes Ifjúságban és a Híd júniusi, fiatalokat közlő számában. Ez utóbbiban szerepel a Nyárközép című vers, amelyre itt és most azért esett a választásom, mert egyik első olvasmányom, egy meséskönyv lapján látott és költőien félreértett képre utal. A kis könyv hősei a szöveg tanulsága szerint Afrika szívében járva épp egy áradó patakon, folyócskán keresik az átkelőt, s egy víz ölelte szürke, nagy, kerek köre találnak. Amiről teljes bizonyossággal hittem, maga a kontinens galambszürke, dobogó, körhullámokat keltő szíve. Ezt küldöm szeretettel.

NYÁRKÖZÉP

*Nyár közepét képzeld úgy el,
ahogyan egy képeskönyvben
láttad Afrika szívét.*

*Vadász,
dzsungelből kilépsz!*

*(De itt vigyázz, az én szívem dobog!)
S amint a földrész kincseit lopod,
gázlót keresve megleled,
ahonnan körhullám ered.*

*Galambszürke, forró, s akár a
prüszkölő vízilófejek.*

Miriszlai Miklós (Füzesabony)

Kedves Gábor!

Kérdésedre, kérésedre egyszerű a válaszom. Négy jeles szerkesztő férfiú lelkén szárad, hogy még ma is tollal hadonászok.

Először, első versemet, egy kétszer négysoros felező nyolcasban írt zöngeményt Kányádi Sándor közölte a Napsugár című gyereklapban, kiskoromban, valamikor a hatvanas évek valamelyikében.

Másodszor, első versemet, amely természetesen nem azonos az előbbivel, s mindjárt nem egy, hanem egynéhány szabad ritmus, Cseke Gábor tette be az Ifjúmunkás hetilapba, kamasz koromban, a hetvenes évek végén.

Harmadszor, első versemet Székely János érdekesítette közlésre az Igaz Szóban, rövid legénykoromban.

Ennyi lökdösés után, mit tehettem, meg sem álltam az első kötetig (*Sajátidő*, 1982), amelyet Mandics György gondozott, tojánhéj fenekű mérnök koromban.

Ezután már nem galamblelkű szerkesztők rugdostak, így hajlamossá váltam a hallgatásra.

Első hallgatásom kilenc évre kerekedett, mire kézbe vettem a valódi pennát és a linómetsző kést. Ebből született második kötetem (*Kő kövön*, 1991), első griffem, amely részben grafika, részben költészet.

Második hallgatásom húsz évig tartott, csak 2011-ben eredt el ismét a beszáradt tollam, de megérte, mert harmadik kötetemet (*Fényolvasó*, 2015), már grafikus leányom griffesítette.

Azóta folyamatosan és gyorsan kell írnom, hogy ne paca, hanem olvasható és értelmezhető szöveg kerüljön papírra.

2016. február 24.

Szeles Lingon Erzsébet (Svédország)

Kedves barátom! Köszönöm, hogy elküldted a felhívást nekem. Sajnos már nincs meg az először megjelent versem, és nem is emlékszem, hogy mi volt... valaha a debreceni Egyetemi Életben jelenhetett meg, ott publikáltam először... De emlékszem a legelső versemre, amit 3-os koromban írtam.

*Rónaságon róka jár,
répás nyusztit megfogá,
ajajj, de nagy baj.*

*Rónaságon róka jár,
retkes nyusztit megfogá,
ajajj, de nagy baj.*

Ezt a versemet csak a családommal osztottam meg (eddig). A család persze nagyon örült neki. Nyomtatásban nem jelent meg.

Szabó Lőrinc (Miskolc)

Költőnk nem csupán alfája lírai játékunknak: maga is cselekvő résztvevője – hiszen nem csak az apropót jelentő költői minta szerzője. A *Tücsökzene* darabjain diszkrétén végigvonul a költővé levés folyamata is, ezekről szólnak a további „lenyomatok”:

A megjegyzett ütem

*Az első vers, s néhány társa, amit
Ohat-pusztakócestól Debrecenig
írtam, népdal volt: s a sin ritmusa
hozta ki őket, nem én, annyira,
hogy témájuk is a halászlegény
volt a ringó Balaton tetején,
meg a csárda s a jólismert betyár.
A vonat írta őket meg a nyár,
mondom, s a rettenetes unalom,
én mégis meglepődtem magamon,
hogy mit tudok: fölrémlett valami,
hogy ha lelkét az ember ráteszi
a taktusra, hát az viszi tovább...
Otthon Zoli azt mondta: marhaság!
Így aztán eldobtam a verseket,
felejtettem a kísérletemet,
s csak azt jegyeztem meg, hogy az ütem,
ha akarom, ott van a nyelvemen.*

A költői tudomány

*Németre tehát Heine tanított.
Megvettem a teljes sorozatot
műveiből; s a Fűvészkert kanyar
útjain (a kertész lányaival
gyáván szemezve) szép, egzotikus
virágok közt csodáltam lelke bús
rakétáit. Hogy a tetszésemet*

*mutogathassam, ez s más ránevelt,
rászorított a fordításra. De
népdalaink számtani üteme
itt cserben hagyott: szükséglet szerint
magamnak kellett fölfedezni mind
a sok szabályt, a régen meglevőt,
hogy legalább inas legyek előbb
a vers, majd némi stílus-technika
műhelyében: a Nagyerdőn meg a
Fűvészkertben, s hosszú évek során
ragadt rám a költői tudomány.*

Fényszárnyú szó

*A tűnődés, mely fáj, vagy jólesett,
s mert segítette az emlékezet,
kezdte szavakká alakítani
a világomat. Mihelyt valami
rajz őrizte, kép, megfogalmazás,
rabom maradt az illanó varázs,
és arany lett a nap boldogtalan
bánata, boldog, teltfényű arany.
Ezért szerettem meg a verseket,
ezért aggattam tele csüggeteg
lelkemet mások örömeivel:
s hogy én is írtam, így vesztette el
különbségét jó és rossz: gyönyörű
lehet a kín, s nem én vagyok – a mű,
a vers a fontos! És ez, ez nevelt
félre: lassankint jobban érdekelt
az életnél a róla mondható,
a fényes Napnál a fény szárnyu szó.*

Így tévedtem el

*Így tévedtem el bennetek, Szavak.
Könnyebb volt könnyű anyagotokat
mintázni, hisz gyors sikerrel kínált,
mint a húst, követ, amely ellenállt.*

*Így oldottatok zenévé, s noha
– tán épp ezért – úgy sóvárogtam a
földi mámorra, ahogy senki még,
önzésem elvesztette erejét:
szerettem, akit szerettem, de hogy
meg is nyerhetném, az alig jutott,
nem is jutott eszembe; végtelen
párbeszéddek gyúltak át lelkemen,
míg külön voltunk, de ha együtt, soha
nem volt a számnak egy ép mondata.
Így vezekeltem lassan veletek,
így irattátok a verseimet:
mindenhatók, zengők, visszhangosak,
így némultam el tőletek, Szavak.*

„Társuk leszek”

*Csak ifjú költő tud rajongani:
rajongtam Babitsért. Előbb Ady
tanított, a nagy szertelen, a hős,
a lázadó, a sötét angyal, és
a fenséges, tragikus gesztusok.
Babits csak később, lassan, viharok
és romantika nélkül: szavai
észrevétlen tudták hajlítani
a gondolatot: édes kényszerük
gyémántkeményen szabta mindenütt
az igaz útat. Az gyors lelkemet,
ez, ami volt, egész szellememet
gyúrta, emelte: mint a szerelem,
itatott versük: örök-részegen
sóvárogtam, hozzájuk, fölfelé,
valami más, boldog világ felé,
s bármennyi gond, nyűg és kétely nyomott,
társuk leszek, éreztem, az vagyok!*

**A költővé levés verses beszámolóit a Tücsökzene c. kötetből
(Magyar Elektronikus Könyvtár) válogattuk össze.**

Csata Ernő (Marosvásárhely)

Verseim (főleg a szatirikus hangvételűek) a Salamon Ernő líceum faliújságján (ezek esetleg az iskola archívumában, ha még léteznek), a lírai jellegűek a bakói katonaságom idején, az ottani faliújságon, román nyelven (ezekért minden hónapban járt 5 nap eltávozás), de újságban vagy kötetben csak 2000-ben jelentek meg. Így az első, újságban vagy kötetben megjelent verseim egyike (talán ez volt az első, de már nem emlékszem pontosan) *Az elmenőkhöz* című, amelyik megjelent a marosvásárhelyi Népújság Múzsá mellékletében 2000-ben, majd amikor összegyűlt egy kötetre való, akkor megjelent a *Fájó öröm* című verseskötetben, 2005-ben a csíkszere-dai Pallas-Akadémia Könyvkiadónál, Borsos Gábor képzőművész tusrajzaival illusztrálva. Ezeket a verseket legelőször Csomafalván, a Borsos Miklós Művészetéért Alapítvány székházában olvastam fel és itt született meg az ötlet is, hogy ki kellene adni.

1996-2000 között városi képviselő (tanácsos) minőségemben (Fodor Imre volt a polgármester) pontosan nyomon követtük, hogy 4 év alatt Marosvásárhelyről 13 000 magyar távozott külföldre. Ez az elszomorító tény késztetett arra, hogy megírjam az alábbi versemet:

Az elmenőkhöz

*Menj gyalog, autón,
robogj
hét határon át, vonaton.
Az ígéret földje
nincs olyan messze,
de nem lesz falud,
leomlik
romos harangtornya.
Nem lesz bölcsőd,
tétlen dajkáid ajkán
elnémul a dal.
Nem lesz anyaföld,
csak elhantolt nevek,
mohás sírok emlékét
kinek viszed?*

*Nem lesz haza,
csak gyáva futás,
tépett szíved
borzas szerelme,
önmagad elől,
kihez menekülsz
vele?*

(2000. november)

Nagyon sokan akkor azt mondták, hogy nincs igazam, de nem tudhattam, hogy a sors iróniájaként tíz évvel később, mind a két lányom külföldre megy férjhez és ez a keserűség mélyen személyessé válik. A vers mondani-
valója, ma is, 16 évvel később, nagyon időszerűnek tűnik, a székelyföldi,
erdélyi magyar megmaradás távlatából, hiszen, ha csak a népszámlálások
adatait nézzük, azt láthatjuk, hogy tíz évenként közel 200 000 fővel leszünk
kevesebben.

Komán János (Marosugra)

Első versem

*Ha köntösöd lehetnék,
az első alkalommal elszakadnék.
Ha zsebkendőd lehetnék,
eldugnám magam.
Ha tűd lehetnék,
megszúrnám az ujjad.
Ha rúzsod lehetnék,
fölmarnám az ajkad.
Ha cipőd lehetnék,
elakasztanálak.
Ha könyved lehetnék,
elbutítanálak.
Ha lázad lehetnék,
fölgyújtanálak.*

*Ha szappanod lehetnék,
nem mosnám meg meztelen melled, hogy érezzed,
milyen nélkülözhetetlen vagyok.
De mégis,
csak,
csak
engedd már, hogy megcsókoljalak.*

Marosvásárhely, 1961.

Az első versem csak azután próbáltam közölni, miután az Igaz Szó megjelentette az *Ébredő szobákban* és az Utunk a *Kinyitom az ablakot c.* versem. Főiskolai tanáromnak, Márki Zoltánnak adtam át, aki akkoriban az Utunk versrovatának a szerkesztője lehetett. A kéziratot visszaadta, és csak annyit mondott, hogy tegyem el.

Füzesi Magda (Kolozsvár)

Első versem – „idegen szemmel”

A Káfé főnix felkérésére utána néztem, vajon mikor is jelent meg nyomtatásban az első versem. Hát, az jó régen volt, már majdnem fél évszázaddal ezelőtt! Magam is rácsodálkoztam, hogy ilyen régen koptatom a tollat, de hát csak az nem öregszik meg, aki meghal fiatalon (zárójelbe kívánkozik, hogy „magyariéknál” egy tisztességes költő az én koromban már alulról szagolja az ibolyát, de: – „Mért legyek én tisztességes? Kiterítenek úgyis...”). Jut eszembe: nem is erről akartam beszélni.

Szóval az első versem *A vén fenyő* címmel látott napvilágot a beregszászi kerületi (akkor még így írták!) újságban 15 éves koromban. Lett is erre csodálkozás az iskolában és az ismerősök körében! Jómagam ugyanis nagybereg-i parasztcsaládból származom, ahol nem volt hagyománya annak, hogy valaki verset ír, és azt még ki is nyomtassák. Egyesek szent borzadállyal figyelték elmeállapotomat, mások naphosszat gúnyoltak „Kotlik a kisasszony!”, merthogy nálunk falun csak a tyúk szokott „költöni”, az is csak csirkét.

A vén fenyő

*Vén fenyőfa kopár törzse
Áll a földbe gyökerezve, –
Áll a sűrű erdőszélen,
Madárvilág édenében.*

*A fenyőfa öreg ága
Madaraknak a lakása
S a sok barna fenyőtoboz
Között mókuska játszadoz.*

*Reggel, mikor feljön a nap,
Minden madár dalra fakad.
Így hálálják meg a fának,
Hogy nem éri őket bánat.*

*Nem fér a fészükhöz macska,
Nem kúszhat a fenyőfára.
Fészüket nem borzolja szél, –
S az öreg fa mesét mesél.*

*Altatja a madarakat,
Ébren egy is alig akad...
Elaltatja halk dalával,
Esti szellő sugalmával.*

Füzesi Magdolna,
a Beregi Középiskola
VIII. osztályos tanulója
(Megjelent a Vörös Zászló című kerületi lap 1967.
február 18-i számában)

„Idegen szemmel” visszaolvastva a verset, érdekesnek találok néhány kifejezést. Kétségtelen, hogy már abban az időben is sokat olvastam, csak így ragadhatott rám az „éden” szó: „Madárvilág édenében”, mert a köznapi nyelvben otthon nemigen használtuk. A vers utolsó sora: „Esti szellő sugalmával” meg egyenesen magyarnóta ízű. Utána is néztem a „gugliban”, és kiderült, hogy nagyon hajaz a „Hogy mondjam meg néked, mennyire

szerelek?” című nóta egy sorára: „... Elköszönő estén szellő sugalmával”. A nótát (szöveget és dallamot) id. Kalmár Tibor (1893–1944) szerzette, de hogy miképpen bújta a fejembe a szókapcsolat, azt nem tudnám megmondani. Érdekes még a következő két sor is: „A sok barna fenyőtoboz / Között mókuska játszadoz”. Ez a játszadoz annyira borzasztó, hogy vén fejjel nem is hiszem, hogy én írtam le anno. Merthogy voltak később olyan tapasztalataim, hogy a mindenkori szerkesztők „belenyúltak” egy-egy írásomba (ha hagytam!). Gondolom, a másokéba is... Csak egyetlen példa. Az *Ima mindenkor* című kedvenc versem első közlésben a megyei lapban *Invokáció mindenkor* címmel jelent meg, mert abban az időben (1985) még nem volt ildomos az „ima” szót publikusan használni. Mivel nekem álmomban sem jutott volna eszembe az „invokáció”, a vers megjelenése után meg is néztem a jelentését az Idegen szavak szótárában: „A múzsák segítségül hívása”. Na, ez a vers pont nem erről szól...

És ha már itt tartunk, elmondok még egy verssztorit. A *Johanna* című versem „lánykorában” *Dózsa* címmel jelent meg, szinte ugyanazzal a szöveggel, mivel a szent szűz emlegetése nem volt kívánatos a Szovjetunióban megjelenő magyar nyelvű sajtóban. Bezzeg Dózsa! Ilyen címmel akár ukrán fordításban is napvilágot látott, lábjegyzettel, magyarázván, hogy a vers „szalonképes” személyről szól. Megalkuvás lett volna, hogy a cél érdekében átkereszteltem szegény versemet? Abban az időben, amikor ez az írás született, úgy éreztem, a mondanivaló a lényeg, amely így szól:

Dózsa

*Izzik a fáklya. Felragyog.
Fehér fákon füst kanyarog.
Madár hangja messze sikolt,
s míg felszívja a hús szagát,
beleremeg a Hold.*

*És hull a földön a napra nap.
Szánt, hogyha kell, vet és arat
a nép. A szélben megfogódzik
kemény talpával. S megmarad.*

És az eredeti vers:

Johanna

*Johanna fáklya. Felragyog.
Fehér testén füst kanyarog.
Madárhangja messze sikolt,
s míg felszívja a hús szagát,
beleremeg a hold.*

*És hull a földön a napra nap.
Szánt, hogyha kell, vet és arat
a nép. A szélben megfogózik
kemény talpával. S megmarad.*

...Csupán pár szó, és a cím változott de „micsoda különbség!” Amiért pedig érdemes volt hajlani a kompromisszumra, az utolsó két sor: „A nép. A szélben megfogózik kemény talpával. S megmarad.” Bízom benne, hogy a korosztályombeli olvasók még most is értik a sorok közé kódolt üzenetet, a fiatalok között meg úgyszólván akad elég, aki „legyáváz” bennünket. Adja Isten, hogy nekik soha ne kelljen engedményeket kötniük egy-egy fontos mondat célba juttatásáért.

Nagy vonalakban ennyit első nyomtatásban megjelent versem és a folytatás kapcsán. Ja, és valamelyik szerkesztő „keresztapám” a Magda nevet nem találta elég költőinek, ezért elkeresztelt Magdolnának. A nevemet ilyen formában soha nem használtam, de annyira megtetszett, hogy egy szem lányom a Magdolna nevet kapta. A sors útjai kifürkészhetetlenek... Ez úton is köszönöm a felkérést, kíváncsian várom a többi „tetemre hívott” vallomását.

Kolozsvár, 2016. március 3.

Deák-Sárosi László (Budapest)

Első verseim, versírói korszakaim

Verseket írok vagy szerkesztetek fejben, mióta az eszemet tudom. A szótagolás ritmikája természetes játékosággal fogott meg a népdalokban, a rádióból a sok zaj között kiszűrődő mindenféle zenében, illetve az óvodá-

ban, iskolában fejünkbe vert mondókákban, versikékben. Kisgyerekként egészen megbízható volt a hallási memóriám. A sok kis szösszenetet le se jegyeztem – nyilván, az első években le se tudtam volna a betűk ismerete híján –, így később mégis elfelejtettem őket. Viszont e korai versikéim nyomai valamiféle ritmikai és hangulati képek gyanánt mai napig megmaradtak az emlékezetemben, és üres perceimben, például utazás közben kisebb zenei kompozíciókat rögtönzők rájuk. Rövid zenei témákat, dallamösszetevőket variálok a homályos, értelmileg fel nem idézhető szövegekre. A pontos jelentéstani felidézhetőség egyfajta misztikumot kölcsönöz az egész tevékenységnek. Időnként az az érzésem, hogy varázsszövegekként tekintek ezekre a ritmikai nyomokra.

A versírás második fázisa bizonyos értelemben visszalépést jelentett a korábbi tiszta ritmikai játékossághoz képest. Hogyan is történt? Meg kellett tanulni az óvodában, az iskolában az első ideologikus versikéket. Ezek hangsúlyos, rímes szövegek dicsérték a pártot, a piros-sárga-kék lobogót, a Kápatok génuszát, a „haza” természeti és ember alkotta kincseit. Öt-hét évesen még hittem a leírt és a kimondott szónak. A nyelv és a vers szabályosra zabolázott ritmusa mindent az egekbe emelt, a fennköltségben hitelesített. Versbe szedve a legközönségesebb tárgy vagy fogalom is az éteri, az isteni szintre került volna. Lehetett volna az egy kavics, egy giliszta vagy mindennapi vitás hangulat, az is megdicsőült volna a vers ritmusa által. A rövid- és középtávú memóriám ebben az időszakban ugyancsak jól szolgált, és teljes verseket, de hosszabb prózai szövegeket is szóról szóra, hangról hangra fel tudtam idézni.

A nyelvi és ritmikai emlékezőtehetségem fejlődését az is segítette, hogy az osztálytársaim többsége küszködött az olvasással, és mire a gyengébbek is elfogadható folyamatossággal végig tudták böngészni a soron lévő olvasmányt, addigra én azok teljes szövegét a memóriámba véstem. Ennek a második korszaknak az „alkotásai” már a megtanult iskolai versekre és olvasmányokra hasonlítottak. A meglévő nyelvi, fogalmi, ritmikai készletből gazdálkodtam, nem is tettem másképp. Írtam verseket az egyetlen jó édes anyáról, a nagy és szép Románia természeti kincseiről, a pártalan szépségű állami lobogóról, a munka és a gyárak embert teremtő erejéről. Ezek a versek majdnem ugyanolyan ízléstelenek voltak, mint a mintáik. Ha a témát valóságnak képzeltem is el, gondolván a saját anyámról, a kőbányába reggel munkásruhában induló apámról, vagy az iskolában látott tényleg szép, színes szövegből készült lobogóra. Az utóbbiról akkor még nem mondták, nem mondhatták el nekem a szüleim, hogy egy idegen hatalom jelképe. Ezek a versek inkább ritmikailag és stilisztikailag voltak

nem túl ízlésesek. Visszatekintve, ott éktelenkedett bennük több, a szótag-szám miatt beleerőszakolt töltelékszó, rikítottak az akkor telitalálatnak vélt ragrímek stb. Bár ezeknek a verseknek egy részét lejegyeztem, azok közül is csak néhány maradt meg és azokat se kívánom ez alkalommal megosztani a kedves olvasóval. Van, amit le se tudnék tagadni, el se tudnék titkolni, mert közülük egy-kettő megjelent akkori gyereklapokban; illetve egyet vagy kettőt magam is elmondtam a marosvásárhelyi rádió magyar nyelvű adásának gyerek félórájában. Az egyik versem a szerkesztő nénit dicsérte névnapja alkalmából. Olyan is volt: realista-cucilista panegyricus. A harmadik korszak első és többedik verseit nem nevezném igazán verseknek, hanem csupán dalszövegeknek. Ezek a dalszövegnek sem érdemlik ki igazán az utókor figyelmét, de nekem mégis fontos állomás volt a nyelvvel és a verseléssel való viszonyomban. Egyrészt megmaradt az érdeklődésem és a gyakorlatom szövegek, és egyre inkább ritmikus szövegek létrehozásában, másrészt alternatívát jelentettek a kisiskoláskori panegyricusok (dicsőítő énekek) szárazabb fogalmi stílusához képest. 12–13 éves korom körül megtanultam gitáron lefogni néhány akkordot az egyik ismerős cigány fiatalembertől, aki két társával együtt gyakran csörömpölt esténként a parajdi kultúrotthon padlásterében. Két-három akkordot püfölve és néhány dallamrészlet lejátszásának képességével a Parnasszuson éreztem magam. Jöttek hozzá az őszinte, ügyesebben ritmizált szövegek az élet nagy kérdéseiről, mindez suta ragrímekkel, szabados asszonáncokkal. Tudtam, hogy az ilyen dalszöveg versszerű, de nem költészet. Hogy mi a költészet, azt a három induló korszak ellenében határoztam meg. Nyilván, nem teljesen saját kútfőből, hanem jobb, szebb, színvonalasabb verseket is olvasva, illetve megismerve a tankönyvek és a tanárain hol jobb, hol rosszabb, hol pontosabb, hol pontatlanabb meghatározásait.

A negyedik korszak versírói gyakorlatának fel kellett törnie a felszín fogalmiságát és ritmikáját. Először mindkettőt tagadtam, vagy legalábbis kerültem. Tudatosan nem szerkesztettem a szövegekkel szabályos ritmust, rímet. 18 éves korom körül már csak azok a ritmikai elemek és rímutóérzések maradtak benne az írásaimban, amelyek nem tűntek rikítónak, és nem tudtam őket más szavakkal, szövegrészekkel helyettesíteni. A formát teljesen nem dobtam el, mert éreztem, hogy a vers minimuma valamilyen, az értelmi rétegtől független tagolás, egyszerűen mondva a verssor állandó, vagy változó, de nem önkényesen és bármilyen határok közt változó szótagszámaival. A verssor ritmusának egyedinek kellett lennie, soha nem hallottnak, legalábbis a törekvés szintjén. A jelentést illetően pedig kerestem azt, ami eltér a szó alap-, köznapi jelentésétől, vagy megtartja azt, de

megnyit egy mélyebb tartalmat is. Nyilván, ez nem mindig sikerült, de az igyekvés megmaradt.

Valamilyen módon eljutottak hozzám azok a poétikai elvek, amelyek a huszadik század második felétől, de előzményeiben már a tizenkilencedik század elejétől megfogalmazódtak a versekben és az elméletekben. Ennek értelmében a fő élményforrás az ember, a versíró maga, akinek bele kell tekintenie a „lírai én” érzelmi mélységeibe. Az elmélet általam vélt értelmezése szerint a lélek legmélyén nyilván, nincsenek fogalmak, amelyek leírhatók az ismert szavakkal, mindössze betartva a grammatika és a mindennapi kommunikáció szabályait. Akkor úgy véltem, hogy az ember lelkében színes, gazdag érzelmi mélységek vannak, és a költőnek, mint egy látóknak meg kell ezeket közelítenie a szavak jelentéseinek felfedésével, megváltoztatásával. Poétikai, mesterségbeli vonatkozásban a vers egy-egy látomás, amelyet többnyire egyedileg használt vagy átalakított szavakkal, illetve egyedi szókapcsolatokkal kell megközelíteni. Az ilyen látomásos versben nem lehetett történet vagy cselekmény, olyan epikus semmiképp, hogy X elment valahová és tett valamit, vagy akár történt vele valami konkrét. A líra – időtlen állapot, amelyben legfeljebb csak hangulatok „történnek”, és azok időbelisége is inkább csak az elmesélés időbelisége miatt konkretizálható. A vers a sorokra tagolás elve alapján is csak minimális, de képlettel le nem írható, egyedi ritmikát tartalmazhatott. A hatáselemek (bár nem hatáselemeknek hívtam), akkor úgy véltem, hogy a szóképek és az alakzatok. Nyilván, akkor még nem ismerve a pontos retorikai és stilisztikai meghatározásukat. A vers számomra mindenekelőtt kép volt színekkel, amelyek egyediek, vagy legalábbis kombinációikban egyediek. A formák se a kinti, ismert világ formái, hanem az érző-gondolkodó személy, az alkotó szubjektum érzelmi állapotát plasztikusan, egy nem antropomorf köztéri szobor nyelvi leírására emlékeztető „nyelvi képe”.

A fentiekben felvázolt verseszményben minden benne van, ami számomra érdekes és érvényes volt a versről húsz éves korom körül. Benne van azonban mindennek az abszolutizálása, de a félreértése is. Ennek az eszménynek mindenben tökéletesen megfelelő verset sohasem írtam, csak, ahogy közben véltem, jobban vagy kevésbé sikerült közelítéseket. Az érzés és az azokat közvetítő vizualitás sohasem volt teljesen érzéki, mindig volt benne egy kevés fogalmiság, és sohasem függetlenedett teljesen a ritmikától. Akkor úgy véltem, hogy a vers akkor jó, ha nem válik a külvilág utánzásává, legfeljebb a versíró szubjektív érzelmi mélységeinek feltárójává; és soha nem foglalkozik „problémamegoldással”. Egyszerűbben fogalmazva: a költői énemnek elő akartam írni, hogy ne panaszkodjon, ne is bíráljon

negatív jelenségeket se –, mindez nagyon nehezen leküzdhető program volt. Hogy később, ötödik és további versírói korszakomban mindent el tudjak fogadni, és a versbe beépíteni, ami összetevője lehet a költői élménynek az írás és az olvasás szintjén, ahhoz még nagyjából tíz évnek kellett eltelnie, és legalább négyszáz közelítésben kellett keresnem a teljességében soha meg nem tapasztalt eszményi érzést-színt-formát-ritmust-jelentést.

Végezetül álljon itt az a vers, amelyet valamikor tizennyolc éves koromban írtam, és ez lett az első, komolyabb irodalmi fórumban megjelent szövegem. Ez a kiadvány az *Utunk/Helikon* 1989/1990-es évkönyve, amely a *Fiatalok antológiája* címet viseli. Mint a címéből is kiderül, egy átmeneti időszak kiadványa volt, amikor az *Utunk* nevet váltott, és akkor zajlott le az a változás, amelyet 1989-re tekintve forradalomként, 1990-re rendszerváltásként tekintenek. A verset Lászlóffy Aladár válogatta be az antológiába. Nem olyan vers, amelyet a kirakatba tennék, de át se írnék, és le se tagadnék. Inkább megőrzöm tanulságként, szemléltetés gyanánt. A vers megjelent 1992-ben az első verseskötetemben is, méghozzá az első oldalon. Ebben a könyvben nem alkalmaztam központosítást, mert akkor épp az volt a divat. Több versében Lászlóffy Aladár, Kányádi Sándor, vagy a kevésbé ismert, de általam középiskolásként olvasott Balogh József is elhagyta az írásjeleket. Nem szoktam utánozni nagy elődöket, legalábbis tudatosan nem, de a központosítás elhagyása akkor logikusnak tűnt a belső érzelmi világomba tekintés okán-ürügén. Ma már másképp gondolom. A vers lényegét is.

Színek

*Először kéket mártottam.
Csak nyugalom – mondogattam.
Akkor azt hittem, van elég.
A rózsaszínt félredobtam,
A boldogság haszontalan,
Festve, mázolja mit sem ér.
Csak álcáztam feketével
Szürke helyett a háttérét:
Múltra zúdítottam a gyászt.
Sárgám van, de mégsem kérem,
Ismerősök, idegenek hozták,*

*S hiába titkolták.
A lilának nagyon örültem,
Végül megharagudtam,
S összemázoltam a művet:
Nem jó! és nekitüzülve
Elszántan előlről kezdtem:
Újból hibátlan fehér lap.
Belementem az alkuba is,
Eredmény: borzalmas barna.
Zöldet kerestem kapkodva,
Remény a sarokban is akad,
Tartalékoltam keveset.
És találtam pirosat is,
„Életmentő” – áldozatit –
Utakat rajzoltam vele.*

1988-2016

Para Olga (Sepsiszentgyörgy)

Gondolatok egyik legrégebbi versem, a Hullócsillag kapcsán

Amikor az ember legelőször szerelmes, Csillagnak véli kedvesét, többet ráruház saját vágyaiból, talán az ideális embert látja csupán a szerelem rózsaszín fátyolán át. De az első szerelem legtöbbször csalódásba torkol, de jó, hogy már akkor éreztem, nem méltó talán mégsem a mély és őszinte szerelmemre, ezért zuhant a Mélybe a versemben, mert számomra meghalt kissé. Sokáig azért gyászos még a lélek, de helyet enged a Reménynek mégis... A főiskolán beáruáltak, hogy verselgetek, hiába kérte egyik tanárom: mutassam meg. Hiába, igen zárkózott voltam. Később, erről még versben is vallottam:

KIVÁLTSÁGOSAN KEVÉS

*kiváltságosan kevés
ki elől nem rejtezem*

*ki velem van valóban
ellenem vall a végső
Tárgyaláson*

De már így 70 fele az Elmúlás Szele kezdi elfújni ezt a túlzott rejtekezést. Emlékszem, az orosz betűket tanulva, szerkesztettünk a barátnőmmel titkos ábécét, naplót írtam és verseket, sajnos, eltéptem sok kezdeti verssel együtt... Most nagyon kíváncsi lennék akkori önmagamra...

Hullócsillag

*Halkreményű, óhajtott hitemben,
hogy TE leszel Egem álló Csillaga,
hitmegszegő, álnok zuhanással
hullócsillagként rohantál tova.*

*Ábrándszövő, eltiport szívemben
keserű e kiábrándulás,
de elfeledem, hogy révülő szemedben
hazug volt a fény, a csillogás.*

*Hullócsillag, csak fürödj a Sárban,
Fényed felissza Nád s a Sás...
Szennyes Vizek szennyes áramában
Elkerülhetetlen sors: a Pusztulás.*

(Sepsikőröspatak, 1965.)

Lövétei Lázár László (Csíkszentdomokos)

Első „vers” – és környéke / 2016. február 27.

Azt hiszem, minden fiatal, aki Erdélyben az 1980-as évek elején-közepén kezdte az irodalmi pályát, valamilyen szinten kapcsolatba került Lázár Lászlóval (Lazics bával), az *Ifjúmunkás* IM-oldalainak legendás szerkesztőjével, illetve K. Jakab Antallal, az *Utunk* Levélváltás-rovatának sziporkázóan szellemes gazdájával-mindenesével.

Nem voltam kivétel én sem: 1986-ban kezdtem a középiskolát Székelyudvarhelyen, s „verseket” írogató kamaszként természetesen én is levelekkel ostromoltam a szerkesztőségeket, minél hamarabb föl akarván jutni a Parnasszus sóvárgott csúcsaira. Szerencsére megőriztem a szerkesztők válaszait (mármint azokat, amikor *nyilvánosan*, lapjaik hasábjain válaszoltak a pályakezdő költőnek), így aztán „dokumentálni” is tudom első „publikált” versem környékét. Íme, két Lazics-féle válasz az 1980-as évek végéről:

– „**L. L.** (Hargita): Ha jól számoltam, pontosan negyedszáz verssel kopogtat mindjárt első alkalommal. Az olvasmányélmények döntő szerephez jutnak verspróbálkozásaiban. Tizenhat éves – ezért talán érthető ez. Ám az sem véletlen, hogy azok a próbálkozásai sikerültebbek, amelyekben nem egyszerűen »visszhangzik«, hanem magamagát akarja megmutatni. Még ha nyersen, bicsakló hangon is. Küldjön még.” (IM, 87/8)

– „**L. D. L.** (Harghita): **Korszakzáró** című versét, buzdításul, idemásolom: **»egy napon Prométheusz / meghallván / az emberek panaszait / szét-tépte láncait / s visszatért közénk // azóta új arcok / új tüzek a tekintetekben.«**” (IM, 89/6)

Ez a kis versike lenne tehát az én első „publikált” versem! Igaz ugyan, hogy csak egy szerkesztői válaszban jelent meg, de mégiscsak kikerült a nyilvános térbe! S rögtön négy megjegyzés is kívánczik az idézett szerkesztői válaszok mellé:

1. ahogy mindenki láthatja-olvashatja, 1987-ben még le lehetett írni magyarul is a földrajzi neveket Romániában, 1989-ben már nem;
2. ami a második szerkesztői válaszban szereplő L. D. L. monogramot illeti: már 17 évesen költői név után ácsingóztam, bérmaeresztnevem (Dániel) kezdő betűjét biggyesztve a vezeték- és személynév közé (a Lövétei „előnevet” csak később, Bölöni Domokos javaslatára vettem föl);
3. szeretném gyorsan leszögezni, hogy a *Korszakzáró* nem „rendszerült” vers! Bár nem lehet véletlen, hogy Lazics bá (1989 közepén!) épp ennek a versnek az „odamásolásával” akart „buzdítani”;
4. ha jól emlékszem, 1989-ben még nem olvastam Aiszkhülosz *Leláncolt Prométheusz* című drámáját. Azóta persze többször is, sőt erre a kis visszaemlékezésre készülve megint elolvastam a drámát, s bizony jócskán van benne „áthallásos” szöveg: „Zeusz szava durva önkény”; „vakmerő vagy, a csapás / nem törte meg dacodat, nagyon / szabad szavakra nyílt a szád”; „A

zsarnoksággal mindig együtt jár e kór: / barátaikban sem mernek megbízni
ők” stb. Ismétlem: 1989-ben még nem olvastam Aiszkhüloszt – hál’ isten-
nek, mert ellenkező esetben nem kizárt, hogy a *Korszakzáró* is ugyanolyan
olvasmány-szagú lett volna, mint az 1987-ben Lazics bának postázott
versek többsége. Így lett viszont „első vers” belőle, s talán bocsánatos bűn-
nek számít, ha – Lazics bára is emlékezve egy kicsit – sort sor alá tördelve
ismét idemásolom:

Korszakzáró

*egy napon Prométheusz
meghallván
az emberek panaszait
széttépte láncait
s visszatért közénk*

*azóta új arcok
új tüzek a tekintetekben*

(1989 elején)

Albert Csilla (Kecskemét)

Kisgyerekként romantikus varázslatnak láttam az írást. Több fényképen
ülök trikóban, úttörőnyakkendőben (!) az íróasztal mellett, apám – persze
nem füstölő – pipájával a számban, előttem az írógép – és „írok”. Ezt
gyakran megtettem nyári szünetekben is, labdázás, tollasozás és egyéb
kinti programok rovására – és játszópajtásaim nagy bánatára, akik hiába
nyaggatták a kis „penészvirágot”. Néha belenéztek abba, amit írtam, de én
már nem emlékszem, mit is: erős a gyanúm, éppen esernyőt nyitott kisírt
szemmel egy elhagyott lány, és elindult az életbe...

Első, némi publikusságot és elismerést kapó versemet anyai nagyapámról
írtam, már kiskamaszként. Akkor már nem nagyon lehetett szóra bírni –
napszámra ült a verandán, elszántan fürkészte a messzi utat, és várt. Négy
gyermeke közül gyakran be is állított valaki, mert közel lakott mindenki,
és talán azért is, mert úgy tudott várni. Felkelt a székből, zajosan, sírósan
örült, az ember azt gondolta, most majd kiönti a szívét, kiélvezi a drága

időt – de nem. Már velük sem beszélgetett – árva volt már velük is, nélkülük is. A múlt, mint valami melankolikus aura, körülvette a karosszékben elvesző alakját, és én gyakran elnéztem őt. Azt gondoltam, hogy nagyon öreg és ezért nagyon sajnáltam. Biztos voltam benne, hogy csakis a fiatalságát sirathatja – mert néha megremegett a szája széle.

Addig néztem, amíg vers nem lett belőle. Megmutattam apai nagymamának, aki talán a legfogékonyabb volt az ilyen dolgokra. Mivel jól ismerte és szerette a nászát, boldogan konstatálta, hogy „ráismer”, és a rá jellemző módszerességgel elemezte is a verset. Úgy látta, hogy „van bennem valami” – és megzenésítette. Fátyolos hangján előadta a nagyobb családnak – dagadtam a büszkeségtől... Édesapám, aki annak a gimnáziumnak volt az igazgatója, ahová jártam, megmutatta a magyartanáromnak. Bátorító szavairól nem tudom, mit gondoljak – hiszen az igazgató lánya voltam...

Ha ma elolvasom ezt a verset, egyet bizonyosan látok – azt, hogy már akkor sem volt hajlamom a formabontáshoz. Ebben a mai napig nem változtam, valószínűleg nem vagyok kalandos természet.

Nem azért igazán kedves nekem ez a vers, mert az első, hanem mert nagyapámon kívül felidézi azt a sok kedves arcot, akik azóta eltűntek az életemből, s akik meghallgatták prózában és megzenésítve is – mindkettőt az én apai nagymamám „promóciós” előadásában. Így vált ez a versecske egy kedves, fakuló családi fényképpé az emlékezetemben, amin együtt nézzük a mi magányos öregedő rokonunkat.

Nagyapám

*Ha jó idő van, a gangon üldögél,
és alig érzékeli azt, hogy él.
Távolba néz, dobolnak ujjai,
s alig lehet a hangját hallani.*

*Vár. S ha reménye elhoz valakit,
rögtön feláll, s hangosan rápirít,
hogy mégse járja ez: már két hete,
hogy utoljára beszélt vele.*

*Aztán elhallgat, magába süpped újra.
Sapkáját ismét homlokába húzza.
Lehunnya fáradt, véreres szemét,
s újra éli az életét.*

Rafi Lajos (Gyergyószárhegy)

Az első Rafi-vers

Történetét a 2013-ban tragikus körülmények között elhunyt gyergyószárhegyi költő több lapban is elmesélte: előbb a Hargita Népében, majd az Irodalmi Jelenben. Ez utóbbiban Varga Melinda kérdezte őt, Rafi Lajos pedig őszintén válaszolt.

„...Kisiskolás korában, a Hargita Népében jelent meg az első verse, magyartanárnője ösztönzésére. Hogyan emlékszik arra a pillanatra? Miről szólt a költemény?

– Ez még a rendszerváltás előtt történt, négyszöget kellett formálnunk Ceaușescu tiszteletére és a béke dicséretére. A magyartanárnom, Pál Anna megkért, hogy írjak egy beszédet a békéről, és olvassam fel a diákoknak. Hazamentem és elkezdtem gondolkodni, de semmi sem jutott eszembe, ami a békével állt volna szoros kapcsolatban, csak az, hogy Ceaușescu miatt tulajdonképpen éhezünk. Ilyen körülmények között a békéről kicsikét nehezen lehet bármit is írni. Időközben eljött az este, és én még mindig azon töprengtem, mit is mondhatnék én másnap az iskolában a témáról. Édesanyám észrevette, hogy szomorkodom, megkérdezte, mi bajom van. Elmeséltem neki, mi az iskolai feladat, és hogy nem tudok megbirkózni vele. Elmagyarázta, hogy a béke milyen szép dolog és hogy az egyik legszébb szó a magyar nyelvben. Akkor már jött is a vers, csak úgy magától.

– Az osztálytársai, a barátai nem találták csodabogárnak? Hogyan viszonyultak Önhöz mint cigány költőhöz?

– Tudták, hogy költő leszek, észrevették, hogy ez a cigány nem olyan, mint a többi. Nagyon szerettem a verseket, rengeteg szavalóversenyre jártam. Visszatérve az első versemhez, Pál Anna, a tanárnom javasolta, hogy a verset postázzuk el a Hargitához. Egyed Bandi barátom imádta a cukorkát, bármire képes volt érte. Odajött hozzám és mondta, hogy te, Rafi, ha mondok valamit, veszel nekem egy dobozzal? Megígértem neki az áhított cukorkát. Na, és akkor hozta nekem az újságot, amelyben benne volt a *Béke* című első versem. Én nem vettem annyira komolyan ezt a verset, legalábbis nem olyan mértékben, hogy lapokba kerüljön... Aztán egy óra múlva az egész iskolai folyosó az újságot olvasta.

– *Hogyan fogadta a cigány közösség azt, hogy Ön verset ír? Látták a Béke című alkotását, megmutatta a szüleinek, testvéreinek?*

– Édesapám nagyon örült, kivágta az újságcikket, amelyet mai napig a pénztárcájában őriz. Aztán azokat a verseket, amelyeket tizennégy éves koromtól írtam az iskola ideje alatt, elégette, de nem azért, mert nem szerette őket, hanem mert félt a hatalomtól, aggódott: nehogy bántódásom essen. Nagyon közel lakott hozzánk a rendőrség is. Apám mondása, és én soha el nem felejttem: légy érték a világnak, és legyél jobb, mint tegnap...” Farkas-Wellmann Endre, a költő egyik közeli barátja – maga is költő –, így rögzítette az első versre vonatkozó Rafi-élményt, egy 2015-ben (Székelyföld) megjelent interjúban:

„...Annyira megbűvölt volt a magyar irodalom szépsége, a könyvek, a versek, hogy automatikusan fogalmaztam rímben játszó szövegeket. Tizedik osztályban megjelent az első versem a Hargitában, aztán a Brassói Lapokban és az Ifjúmunkásban.”

Az első vers helyett jellegzetes Rafi-verset mellékelünk, mintegy megerősítve az interjút készítő költőtárs értékelését: „Rafi Lajos bádogosként dolgozó cigány költő volt. Cigány, nem roma, hiszen származására így volt büszke. Rövidre szabott élete negyvenkét éves korában ért véget valahol Gyergyószárhegy és Gyergyóremete között egy éjszakai személyvonat kerekei alatt. Két rendhagyó, döbbenetesen izgalmas verseskötet maradt utána, melyek közül az elsőt svéd nyelvre is lefordították... A magyaroknak cigány volt, de sajátjai is elfordultak tőle: köztük sem talált befogadásra a hagyományokkal szembeszegülő csodabogár írástudó. Rafi Lajos 2013. június 23-án halt meg.”

Cigány ősz

*Bár ne volna, bár ne volna:
Bárcsak őszi szél ne volna.
Zsebre tettem cigányságom,
S átlyukasztom a világot.
Falevelet tettem zsebre:
Gyönyörködjek.
Melegedjek.*

Ladik Katalin (Budapest)

Huszonegy éves múltam, banktisztviselőként dolgoztam, a Közgazdasági főiskolára jártam esténként, mégis színésznő és költő szerettem volna lenni. Válságos esztendő volt ez számomra: döntést hozni a biztos megélhetést jelentő banktisztviselői állás, és a megalázóan kis jövedelemmel járó színészi pálya között. Ekkor írtam ezt a verset, és postán elküldtem a szerkesztőség címére. Erre a versre felfigyeltek az Ifjúság c. hetilap Symposion mellékletének fiatal szerkesztői: Tolnai Ottó, Domonkos István és mások, és levelet írtak, hogy küldjek máskor is verseket. És én küldtem. Még jó ideig, csak levélben küldözgettem a verseket, a személyes találkozásra sokkal később került sor. Utána otthagytam a bankot.

Vallomás Tháliáról

*Ne higgy nekem, mikor hétköznapjaim
gránit szilárdságát dicsérem
magabiztosan. Szavaim kínos konoksággal
szobám falaira tapadnak s könnyörtelenül
ítélkeznek a holnapon.
Látod-e, hogy a falak penészből
titokzatos zöld szivárványt szövök
esténként lábaid köré?
Ezért ne csodálkozz a szavak
kétszínűségén.
Vérem sirályai vijjognak, kegyetlenül
vájják karmaikat napjaim
nyálkás unalmába.
füleim poshadt káka-béllel tömik be
a szavak bűzös iszapjával.
Nézd a szemeimet! Vajúdó zöld
láp a fénye, eltévedt nyáját vonz
a zöld mocsár.*

*Mi vagyok, ha nem kifürkészhetetlen
gondolataid árnyéka,
homlokodon a zöld fényű
teagőz...*

**1962. március 29. Újvidék, Ifjúság, (hetilap)
Symposion melléklet**

Ady András (Csíkszereda)

Mulasztás

*Császármetszés,
Szárnyakat ajánltak fel,
Kis, angyalkölyök-szárnyat,
S én nem fogadtam el.*

*Most ölnék!
Parányi tollruháért,
Bokám a földre...
Fölöttem elhúz egy csecsemőárnyék.*

A 2004-ben megjelent első kötetem szerint ez egy 1996-ban írt versem, s már az szélesen mosolyos volt, hogy addig vissza tudtam térni időbe és nyakon csíphettem egy korai írást. Nem a lehető-, elérhető- és leginkább „fogyasztható állapotú” legkorábbbit (mert bár visszamehetnék 1992-ig, odáig már sok emléknym s igen kevés írás vezet), de ez maradt a választásom a jelen válogatásra, mert ennek kapcsán eszembe jutott pár olyan költészeti tanévem, amelyeket a közeg miatt boldog éveknak nevezhetek. Büszke vagyok arra, hogy ilyesmire emlékezhetek és sajnálom, hogy mindez csak emlék. És hogy a közeg-kifejezés ne dideregjen itt ön- és másdermesztően, íme a felolvasztó-magyarázat: volt egy országos szórású magyar lap, a Romániai Magyar Szó, s hétvégenként volt egy Szabad Szombat melléklete: csupajó, csupakultúrával (2005 augusztus 1. óta a 222-33-08, vagy a 222-58-02 szerkesztőségi számokat már nem hívom, senki sem teheti). Nem azért volt csupajó, mert évekig közölt tőlem, dehogy!... hanem én lettem jobb, mert a melléklet majd kéthetente verses-otthonossá, verses-otthonom-

má vált, s ezáltal inkább familiárissá tette számomra a még sokáig önbizalomhiánnyal, de konokul továbbművelt verselést. A fenti anyag az 1996. augusztus 10 – 11. számban jelent meg. Ha mindezt volt szerkesztői eddig nem sejtették, akkor immár felvilágosodhattak: József Attila és a költészetünk áprilisi napján, azokra a napokra-lapokra is gondolok.

Kiss Székely Zoltán (Budapest)

Beavatás

*Kisdiák voltam s nagyon magányos,
ötvenöt éve, több is talán.
Otthagytam éppen első szerelmem,
jó barátomban csalódtam, s lám,*

*eperfánk lombja október végén
aranyat álmodott udvar kövén,
s az ég kifagyott könnye vert csipkét
fűszálak zöldbe jajdult hegyén.*

*Életre dúdolt széncinke szállt fel.
Tenyérből szállt fel. Ködbe veszett.
Ágak zúzvara-terhét meglopva
– a nem-várt csoda ekkor esett –*

*hólabdát dobtam röpte rímére:
patyolat-tiszta üzenetet.
Fülelve vártam lány puffanását.
A feldobott le nem érkezett.*

*Légbe szublimált, tán felszívódott?
Napsugár itta a köd felett
olvadó gondom szűz gondolattá?
– Máig tűnődöm. – Ki fejt meg?*

Azóta írok. Írok verseket.

2016. február 29.

Kristó Tibor (Csíkszereda)

Kettős rondó
(első versemről)

*ha tudnám én azt mikor
állomáson vagy buszon
írtam az első versem
s vajon hol rejtegettem*

pénztárcámban gázmaszkban
hanyagul katonásan
üldögéltem egy padon
ha tudnám én azt mikor

asztal nem volt előttem
golyóstollam kilöttem
rám lesett egy amazon
állomáson vagy buszon

méláztam egy fason
szó nem jött ki a számon
nem fogták a kezemet
írtam első versemet

talán senki sem volt ott
csak a szemem káprázott
azóta is keresem
vajon hol rejtegettem

az a vers ha megvolna
hasznom abból sem volna
rímes volt-e vagy módolt
olvasata miről szólt
ha tudnám...

Máriás József (Nyíregyháza)

Csak egy vers...

Az ifjúság örömei és csalódásai gyakran adják kézbe a tollat: versben, novellában kibeszélni magunkból a túlcsonduló élményeket. Talán nincs is ember, akit ne érintett volna meg az írás ördöge.

Én sem voltam kivétel. Az Utunkhoz beküldött novella (1966) nem maradt szó nélkül. „Én is azt hiszem, hogy talán lehetne közölni. De ahhoz próbálja meg átdolgozni az írást. Az életet ugyanis formálni kell. Az agyag a maga agyagiságában még nem értékes, csak miután a mester formát adott neki...” Hiába volt a bátorítás, a folytatás elmaradt.

A verssel szerencsésebb voltam. Újságíróként magam is rákényszerültem, hogy a bányászok életéről csak szépet s jót írjak. Felsőbánya szülötteként azonban tudtam, hogy az csak az érem egyik oldala. Ministránsként magam is több osztálytársam édesapját – a sztahanovista mozgalom, a kétszáz százalékos termelési rekordok „hőseit”/áldozatait – kísértem ki a temetőbe. A bányásznapi vívmányriportjai csiholták ki belőlem egyetlen, Cseke Gábornak köszönhetően az Ifjúmunkás hasábjain, 1972. március 16-án nyomdafestéket látott versemet. A folytatás elmaradt.

Ha csak rólam lenne szó, nem is másolnám le. De a nagybányai bánya-vidék hagyományos iparágának megsemmisítése, tönkretétele okán, a föld mélyén dolgozó szülők, nagyszülők emléke megérdemli, hogy szomorú mementóként, nemcsak a vers megírására buzdító személyes érintettségen túl, a kihalásra ítélt szakma névtelen hőseinek állítsak emléket.

Haldokló bányász búcsúja

*Ó, add Uram, hogy szenvedésem legyen rövid,
Köpjem már ki ezt a rohadt tüdőt!
Nem könnyörülsz, miért nem könnyörülsz?*

*Emlékszem, durva volt a dunyha,
azt mondták akkor: kanavác.
Lukas térdnadrágom*

*már nem bírta a foltot.
Alacsony házunkban
örök volt a homály.*

*Ütött az óra, vajon hányszor üt még?
Világító táblája
maga az örökmécs.*

*A tanító durva pálcája
nem tudományt, alázatot suhintott belénk:
„Az kell nektek disznó kölykek,
csákány és lapát, a bánya,
apátok részeg lépteinek
kiszáradt nyomdoka.”*

*Asszony! Húzd félre a függönyt!
Hadd nézzem: jön-e a fiam, az unokám!
Asszony! Szűnik a köhögés,
talán könnyebb lesz ezután!*

*Indulj utadra, legény,
élj a magad kereste kenyéren.
Nehéz már nekem a föld,
vedd hát a csákányt, a lámpát,
s indulj a parttalan
ösvényen.*

*Nem jönnek, miért nem jönnek?
Nem érzik, hogy hangosabban kondult az óra?
Nem hallják köhögésem...*

*Voltam vizes, voltam inas.
„Ha nevetni kell, hát ugrassátok a fiút.”
Jártam a létrát, ittam áldomást,
vittem májfát, hallgattam misét,
kerestem a kincset,
a sosem látott törpét.*

*Állj meg, idő, állj, ne siess tovább!
Hallgattassátok el a harangot!
Ne kezdje még a pap a liberát!*

*Izzadtam, fáztam,
lótottam, futottam.
Teltek az évek,
mentek a vének.
Most rajtam a sor.
Én következem.*

*Miért kísértenek vissza az évek?
Apám, fagyott arcod miért tartod felém?*

*Dacolnom kellene. Azt mondták:
a szófogadás Isten parancsa.
Pedig élnem kellene,
jövőt faggatni való az obsit.
Ne lássam, mire lesz fiam,
s mire az unokám?*

*Kondult az óra. A holnapot látnom nem adatott.
Sem bányát, sem napot. Semmit.
Immár én is csak múlt idő vagyok.*

*Tegnap... Tegnapelőtt...
Valamikor régen... Nagyon régen...*

Palocsay Zsigmond (Kolozsvár)

Az 1994-ben elhunyt költőről azt jegyezték fel a lexikonok és az életrajzi összefoglalók, hogy későn lett költő, mert előbb a zenével jegyezte el magát: hegedűtanár volt a kolozsvári konzervatóriumban, s majd csak 1966-ban robbant be az irodalomba, *Kórémuzsika* című Forrás-kötetével...

Csakhogy mindez egy kicsit másként történt: 1969-ben Palocsay a kolozsvári rádió egyik adásában, Huszár Sándornak nyilatkozva, így mesélte el költővé válásának történetét, motivációját:

– Kezdetben nem készültem hegedűtanárnak. De ez valahogy mindig így van, hogy az ember ritkán végzi ott, ahol indul, avagy fordítva. Az én esetemben előbb volt az írás a hegedülésnél. Későn kezdtem a zenélést és pontosan ezért pályámat nem tudtam folytatni kellő módon... Hegedűtanár lett belőlem, s lassan rá kellett jönnöm, hogy nem vagyok eléggé rátermett. Nem bírom a pódiumot... Mindabból, amit hetekig-hónapokig dolgoztam, egy meghatározott percben, amikor ki kellett állni a pódiumra, alig 30-40 százaléknyt ha vissza tudtam adni. Ez nagyon szomorú dolog. S mikor láttam, hogy a zenei munkám hiábavaló fáradozás, mert nem lesz belőlem Ruha Pista, akkor tovább folytattam az írást. Mert ha én egy verset megírtam, akkor bármilyen állapotban is voltam, bárhogy is szolgálnak az idegeim, a mű nem változik. S úgy érzem, a versnél valahogy megnyugodtam és kikötöttem...

Szokatlan, rendhagyó költői modorával kezdetben hiába kopogtatott a szerkesztőségek kapuján. Aztán Forrás-kötete megjelenésével oldódott az idegenkedés: a lapok egymás után kezdték közölni furcsa tördelésű, nem ritkán igen terjedelmes verseit. Az első közlők között volt az Ifjúmunkás im melléklete is: 1967-es áprilisi számában például két verset hozott Palocsay akkor már kész, félig-meddig kéziratban terjesztett második kötetéből (majd csak 1969-ben jelent meg, gyerekvers kötetként a bukaresti gyermekkiadónál, *Kutyatej* címmel). A versek melletti szerkesztői megjegyzésből idézünk:

„Húsz kutya-verse első pillanatra megdöbbsenti a szerkesztőt, aki e hökkenésen túl azonnal érzi, érezheti, hogy itt többről van szó: nemcsak és főleg nem állatversek kerültek asztalára... Palocsay e versekkel újabb fricskát ad a megkövült költői konvenciók orrára.”

Vándor-juhászok

*Uhej-nyihej-nyiteláj
szamaragol Vaszibá
görög a nyája, pörög a botja
– dobja
furkója megkólintja
birkáját ha félre jár.*

*Ne járjon félre a birka
tartson a kos után
a vezér kos után
a kutya mit csinál?
– Uhej-nyihej-nyiteláj
ez már megint szoptat...*

*Nem baj... csak nőjön nagyra
vakkantson a fagyra
savóval ellátja,
marad lisztje puliszkára
magának, másnak is telhet.*

*Ősz óta mennek...
tarlót keresnek...
ahol a kóré, a torzsa
a kukorica morzsa
répalapi, retekklapi
kivirít a hó alól*

*közel harap a földhöz a birka
melegvölgyben felkotorja
ami elhullt, zöldet próbál
– havas az orra*

*Vaszibá nem jár a boltba
neki minden fel van róva
Szebentől Szatmárig, s vissza,
mi kell – mi elég:
azt a számár is tudja
az ő hátát nyomja
szerencsére egyre könnyebb
minden mire visszaér*

*de mért mennek annyit?
– hisz termett széna!*

*járnak a fű nyomában!
Szebentől Szatmárig kergetik
s vissza, – el ne tévedjen
a hegyre felmenjen újra
júniusra – a lusta
ott zöldelljen, ott legyen
a síkságon el ne tekeregjen
melegvölgyben ne henyéljen
tavaszvárva túl sokat.*

*S kutya felkelt – reggel lett
– a birka is ellett
Vaszibá alítja, fújja
suba alá dugja
Bundás is szárítja
– őrzi éjjel
s a sor vonul:
a nyáj
a számár,
a kutya,
a bot,
az ember:
pünkösdkor gulyást ettek,
ráléptek a fű nyomára
Szatmár körül s odébb álltak*

*Vaszbá hozza vissza
terelve –
zöld a hegy eleje
cseppet se tévedett
Szebenig kergette,
s vele hazaérkezett.*

Bágyoni Szabó István (Budapest)

Részletek egy interjúból

Kisfiú korodban számodra milyen formában jelentkezett a szépirodalom?

Emlékszem, szüleim tordai, kolozsvári, nagyenyedi vagy gyulafehérvári piacozásukból üres kézzel sosem tértek haza – noha a kötelező polgárin kívül más „képzettségük” nem volt. Egy-egy verskötet, egy-egy regény, egy-egy kalendárium ott lapult a szekérderék kiürült zöldséges ládái mélyén... Legkisebb gyerekként – kapálni, kaszálni ugyanis még nem járhattam – énnekem kellett az almárium fölötti, a féltve őrzött kristálydetektoros-fülhallgatós rádiókat tartó polcokat rendben tartanom, leporolni és helyükre rakni a szomszédok által vissza-visszahozott könyveinket. A család fekete vászonkötésű Bibliája mellett sorakoztak a hétköznapi olvasmányok, a fehér halina-posztóba kötöttek. Szerzők? Áprily Lajostól, Balázs Ferencről el egészen Kós Károlyig és Kuncz Aladárig, Mikes Kelemtől Tamási Áronig...

Emlékszel-e első gyerekkori versedre?

Első versszerű megnyilvánulásaimra igenis, emlékszem. Lehet, hogy nem lenne ennyire kézzelfogható az én versemlékem, ha a szó mellett a „száraz fa” nem jelenik meg ilyen korán az életemben. Szinte a mondatformálás idején. És aki pennát és hegedűt majdnem egyszerre vesz a kezébe, az lelkében-fülében egyaránt mondatfoszlányokat, verssorokat dédelget-dúdolgat. Nővérem udvarlója kölcsönözte annak idején a zeneszerszámot, hónapok múlva aztán udvarunk fehéreperfája alatt, néha a hatalmas csűrben hétvégi kölyöktánc-délutánokat rendeztünk, belépővel. A belépti díj, Édesanyánk ötletére, egy-egy nyúlfarknyi dalocska eldúdolósa, netán egy-egy táncfigura ‘bemutatása’ volt.

Ne tűnjön nagyképűségnek, de hivatkoznom kell Almási Pista bácsi, kolozsvári népdalgyűjtő költőkre is érvényes mondására, miszerint „ha gyermekkorod Udvara nem képes téged vállra venni és ‘feldobni’, bizony lúttok ám az Éneklésnek...” Ezt az örökigazságot aztán évek múltán a „nótás Édesanyámat” faggató, a Tordán született Demény Piroska tanárnő, kolozsvári rádiós-etnográfus-népdalgyűjtő is megfogalmazta. Nos, valami

ilyesféle vershelyzet szülhette első „versszövegeim” egyikét is, amit évek múlva vettem papírra (igaz, lombos eperfáinkból égbe nyúló jegenyét „fabrikáltam” – Isten bocsássa meg...):

*Itt a fa. Alatta
föld köve: kőasztal.
Villám verte, veszteg.
Anyámnak késfenő,
engem vállra vevő –
válla égre dobna,
ha udvarunk eresztne.
Jegenyém legfelső
ágán messze leső
vércsék virregölnek...
Jaj, minnek magasba!
Ha visszatartana...
De a kő..., lök a kő
spirálja egyre feljebb.*

Igen ám, de egyszer csak az énekes madárfiókat is kilöki a fészek. Szülőfalumnak csak I-IV osztályos iskolája volt. (Zárjelben jegyzem meg: Mária Terézia parancsára az *erdélyi székely határőrséget* Aranyosszéken is létrehozták, de csupán „belső rendteremtési” feladattal, hiszen nem határmenti *szék* vagyunk. Nos, az aranyosszéki II. lovas eskadron székhelye szülőfalum volt.) Jut eszembe: valahányszor az iskolánk épületén ágaskodó kisdud tornyocskák szerepéről érdeklődtünk, tanítóink el-elmagyarázták, hogy azok voltaképpen az egykori székely katonaság lóistállójának a szellőztető kéményei... Ezek szerint Bágyon gyerkőcei jó másfél századon át krisztusi jászlak mellett tanulták a betűvetést?! – képedt el Édesapám, mihelyt előhozakodtam eme „történelmi igazságokkal”.

Ötödik osztálytól a szomszéd faluba, Kövendre kellett átjárnunk naponta. A korareggeli iskolába-indulásnak, a hosszas gyaloglásnak megvolt a maga hozadéka: a bágyoni román templomtól a kövendi cigány-temetőig tartó útszakaszon fejemben dallamokkal társított sorokat illesztettem, pászítgattam. Valahányszor szokatlanul különöset, furcsát – de látványnak is szépnek tűnő – mondatokat sikerült nyakon csípnem, lelkemben Édesanyám kék szemei csillantak fel... A fagyok beálltát követően aztán kövendi iskolám téli bentlakásában megszületett első „balladám”, a *Valaki*

kopog. Ez később a tordai „műhelyben” (a Traianus utcai csizmadiaműhely poros „íróasztalán”) kapta meg végső formáját – de csak 1956 őszén... És lett középiskolás „irodalomkörüi székfoglalóm”.

Ez volna a te „1956-os időszakod”?

Inkább annak a kezdete... Tudod, Aranyosszék magyar kisdíákjai számára 1956 áldásos „eredménye” jó egy évvel a budapesti „ruszkik, haza!” ki-mondása előtt jelentkezett. 1955 nyarán Torda magyar *középiskolát kapott* (ott mindent „kaptunk”!), ősztől kezdődhetett a magyar nyelvű oktatás ama híres „pirostéglás iskolában”, a volt tordai református leánygimnázium épületében... a Petőfi családját hajdan vendégül látó református paplak szomszédságában. És ha lett középiskola, hát, jöttek, jöttek a magyar felvételiző diákok...

A vidék magyar fiataljainak az érkezésével az a *hangulat* is „besurrant” az új magyar tordai iskola falai közé, amelyet eladdig a környék erdeiben, pincéiben, padlásszobáiban – estéli fonókban, ritkaságszámba menő rádió-hallgatásokkor észlelhettünk. Torockótól le a mezőségi Egerbegyig, Bágyon falutól át a Tordai-hasadék közeli Mészköig.

A környék erdőrengetegei lehet, hogy már nem, de a vidék lakosainak az emlékezete még mindig tele volt azoknak a szökött „kényszermunkás” katonáknak, ítéletre váró kulákcsemetéknek, egyetemistáknak a történeteivel, rózsasáندoros nótaféleségeivel, akik az ő lelkületükhöz a legközelebb állt. Nem csoda, ha egy-egy ilyen „szökevény” – süvölvény gyerkőcként – a mi padlásunk füstkamrájában is elképzeltem... a füstölésre szánt disznó-áزالék és mellényekre emlékeztető szalonnák között. Mert menekülni csak-csak kellett – és ebben a szüleim örökös partnerek voltak.

Emlékezetem szerint 1955 őszén ebből az élményből született első ballada-szerű versem, a *Valaki kopog*. Pár éve, a Magyarországra való áttelepe-désünk előtti „balladás hangulatomban”, másoltam ki egykori irodalmi körünk megkopott emlékkönyvéből. Íme:

*Valaki kopog az ablakon
Istenem, te segíts!
És kopog, mióta itt lakom.
Istenem, megsegíts!
Némák a hegedűk,
És mégis „áll a bál”
Valaki szép rendért
S van, aki rendőrért kiabál...*

*Az idő húscsapat lábiban
Istenem, te segíts!
Te pedig „idd és edd, ami van!”
Istenem, megsegíts!
Némák a harangok,
Lapul a szökevény.
Háza húsfüstölő
Vánkosa, pokróca kőkemény...*

1956. október 23. környékén aztán szem- és fültanúi lehettünk diákéletünk talán legmeghatározóbb órájának: történelmet oktató tanárunk, Szöllössi Ferenc igazgató úr hóna alatt néprádióval érkezett az osztályunkba... „*Drága gyermekeim, most ez a történelemóra!*” – kapcsolta be a kopott készüléket, hogy aztán a budapesti felvonuló egyetemisták skandalásait, követeléseit, szavalatokkal „nemesített” pillanat-beszámolóit hallgathassuk. Időnként a magyar vidék helyi adói szólaltak meg...

Kolozsvári egyetemistákként nyílt ki a szemünk: a Bolyai Tudományegyetemet eltaposta a bukaresti hatalom, erőszakkal összevonták Kolozsvár román egyetemével, a Victor Babeşről elnevezett intézménnyel. Az én évfolyamom (a bölcsész-karon kezdtem 1959 őszén) már a „román érárt fogta ki”... szoktuk mondogatni. Hogy milyen hangulatban kezdtük tanulmányainkat, el lehet képzelni. Tudom, túlzásnak tűnik, de mi ott úgy tapasztaltuk, hogy ‘56 nagyszerűségéért Erdély magyarsága, és nem csupán Kolozsvár (a velünk helyenként szolidáris román értelmiséggel együtt) jobban „megfizetett”, mint a mi Anyaországunk.

A „bolyais” tanársegédek soraiból „kivadászták” a szellemi hangadókat – Dávid Gyula, Varró János és Lakó Elemér hosszú börtönéveket „kapott”... Néhány vezető oktató inkább a strekk-halált választotta, mintsem a Ceauşescu vezette politikai ítések megaláztatásait. 1959-ben börtönben volt már a fiatal írógeneráció tagjai közül Páskándi Géza, Bartis Ferenc, Bodor Ádám, Palocsay Zsigmond, Páll Lajos és Veress Zoltánék. Ki Szamosújvár Rózsa Sándor-zárkáiban, ki pedig a Duna-Delta nádvágóinak, gátépítőinek szigetbörtöneiben „folytatta tanulmányait”. És az öngyilkos vidéki lelkészekről, tanítókról, tanárokról még nem is beszéltünk...

A következő „nagy pillanata” az életemnek valami olyasmire figyelmeztet, hogy a Sorsnak megvan a maga elképzelése cselekedeteinkről, életünkről. Úgy emlékszem, hogy *Talpra állunk!* című versemet (azóta sem találom) sem a kolozsvári *Utunk*, sem a marosvásárhelyi *Igaz Szó* nem közölte... Ellenben kollégáim valahonnan megtudták, ráéreztek bánatomra. Avagy

arra, hogy egy erőnek erejével szétzilált magyar szellemi csapat csak úgy töltheti be az Égiek által is reá rótt szerepét, hivatását egy nemzeti közösségben, ha a legnehezebb időkben is képes talpon maradni.

Meglehet, ez a felismerés is közrejátszott abban, hogy 1960 tavaszán a Gaál Gábor Irodalmi Kör nevében az akkorra már nevet és az oszthatatlan magyar literatúrában elismerést szerzett utolsó éves költő- és íróársak – Lászlóffy Aladár, Szilágyi Domokos, Kántor Lajos és Kötő József – reám testálták ennek az irodalmi műhelynek a vezetését.

Ettől a pillanattól kezdve szinte hetente bejártam az *Utunk* Szentegyház utcai szerkesztőségébe, közös dolgainkat megbeszélendő; a lap versrovat-vezetője (Márki Zoltán) és egyik-másik belső munkatársa ugyanis (akkor épp Szabó Gyula, Baróti Pali és Bodor Pál) rendszeresen jelen voltak körüli üléseinken. És ami számunkra mindennél többet jelentett: a lap időnként külön összeállításokat közölt munkáinkból. A magyar egyetem szétverése után felszusszanni próbáló kör első ilyen bemutatkozójára ma is emlékszem. Cseke Gábor, Mózes Huba és Szabó István versei mellett Kovács Misi hosszabb prózája díszelgett az *Utunk* oldalain... No, és Plugor Sándor sokat sejtető grafikája: a székelyruhás apa hatalmas, megfáradt kezét kisfia kobakján pihenteti, aki – taplókalpagja alól – a megváltozott Kolozsvár egyik (számára) rémségesen magas, a Szamos felé nyíló oldalfalán egyetlen kiugró erkélyt mutogató, már-már riasztó épületét bámulja. Önmagunkat véltük felfedezni ebben a Plugor megálmodta lurkóban...

(Bágyoni Szabó Istvánt faggatta Fazekas István, a Százhalombattán megjelenő STÁDIUM Társadalmi és Kulturális Hírlap felelős szerkesztője; 2014/2. szám)

G. Szabó Ferenc (Gidófalva)

Ha emlékezetem nem csal, 1987 tavaszán, öt verset küldtem be Lázár Lászlónak, az Ifjúmunkáshoz. Sokat dolgoztam rajtuk, mikor végre úgy gondoltam, hogy jók, elküldtem és izgatottan vártam a fejleményeket. Eltelt egy hónap, kettő és semmi, aztán egyszer lapozva az Ifjúmunkást, megakadt szemem az ismert címeiken. Az öt versből négyet közölt, nagyon boldog voltam. De zavart, hogy az az egy kimaradt, és küldtem egy levelet, magyarázatot kérve. A válaszlevél hamar meg is jött Lázár Lászlótól,

biztatva a további munkára, rövid életrajzot kérve. A kimaradt versről pedig azt írta: Jó, csak nem elég „egyszerű”.

Aztán beküldtem a Serény Múmiához is, ahol azt írták vissza, hogy az *álom, remény, csend, mosoly, bánat, szabadság* használata mai modern versben így nem ajánlatos. Akkor úgy éreztem magam, mint a csillagokat öntő és ezért munkahelyét elvesztő Ábel Amerikában. Ma már túlnöttem ezt az érzést. Aztán egy lapnak sem küldtem be többet a megvetett verset, s talán ezért is lett a kedvencem, ha már senki nem szereti. Íme a vers:

Álom

*Ha bánatunk egyszer partra ér
mai rossz önmagában fullad
mosolyunk az ég haját díszíti
mint kislány csókja az Édes arcát.*

*Holnap sem vár senki meleg ebéddel
este is éhesek az örömök
mint napos csirke borús nappal
szabadságunk is kedvtelen.*

*Makacs üldözőink egyszer elfáradnak
az árnyak lemaradnak a hátunk mögött
és fénnyel mossuk meg arcunkat
egy szelíd tavaszos hajnalon.*

*Kiülünk a csend partjára
hallgatjuk ahogy szerelmes verset szaval az öreg szél
beolvadunk végre a csillagokba
és megismerjük ami szép.*

Somorčík Szombath Rozália (Nyitra)

A verskötetembe, aminek a címe *Földszemű*, belekerült kettő olyan versem, ami elsőnek mondható.

A *Veszekszem veled*, amit apám halála hozott ki belőlem. Évekig, talán 30 évig egy sárguló füzetben volt. Nem gondoltam volna sohasem, hogy egyszer mások is olvassák majd, lehet, ez egy olyan vers, amit a legelső között írtam, szinte teljes eredeti állapotában megmaradt.

A másik vers, a *Kivégzés előtt* pedig itt jelent meg a Káfé főnixen, 2011. június 2.-án. Akkor ezzel a verssel és még egygel debütáltam a nyilvánosság előtt. A *Kivégzés előtt* szintén bekerült a *Földszeműbe*.

Veszekszem veled

*Te azt se mondtad, szia.
Új otthonom se láttad.
Kályhám melegéhez, mint jó kutya
ítéletidőben, le nem feküdtél.
Mosdatlanul odaadtad magad!
Honnan veszed, hogy eltemettelek?*

Kivégzés előtt

*A csodálatraméltó asszony
mezítelen testén
gyolcscsík tekeredik
ráncok titkaihoz
tapadva.*

*Felette a kampó:
fojtogató erkölcs,
ártatlanság,
meg sok-sok asszonyós
síró vágyai.*

*A fehér asszony
csak ül a széken
nyakán csomóval,
és nem meri
kinyitni a szemét.*

*Annyit se lélegzik,
amit a gyolcs szorítása
enged még,
meg a talajba vert vasszög
a tekercs végén.*

Laczkó Vass Róbert (Kolozsvár)

Kezdetben volt a dal

Mindenki költőnek születik. Az anyaszívtől tanuljuk el a metrumot, akár a nyugalmat és a szenvedélyt. El is szoktuk felejteni a hasi légzéssel együtt, pedig mindkettő szervesen hozzátartozik az anyaméhben szerzett őstudáshoz. Tovább tanulunk, csupa hasznos dolgokat. A metrum közben megkopik. Megtanulunk verset elemezni. Megérteni azt, amit költő korunkban magunk sem szeretnénk. Miért ír az ember verseket? Formavilágunk csiszolható, szókincsünk gyarapítható. De honnan az ihlet, és ki legyen a múzsa? Mint a jogakurzuson: fölfedezzük a spanyolviaszt, pedig azzal is többre jutnánk, ha magányos esteken, hanyatt fekvé megfigyelnénk, hogyan is működik a rekeszizmunk, amikor nem lihegjük tele a világot szeszélyeinkkel.

Kezdetben volt a dal, az pedig az embernél volt, és az ember maga volt a dal. A vers, a költészet, a líra szellemi szükségszerűség, mióta megszelídült az ember, és rájött, hogy az szívritmus ütemei, hovatovább a zavara szerint összeütogetett fadarabok, csapkodó tenyerek, dobogó lábak és ringatózó csípők mellé szervesen illeszkednek a lelke legmélyéről előpréselődő hangok, amelyek szótagokká, szavakká, „rímes furcsa játékká” rendeződnek össze. Talán ezért van, hogy az első, gyerekkorban szerkesztett versikék ösztönösen is összezsundulnak a sorvégeken. Elfeledjük persze, rituálisan összetépjük, elégetjük őket, és gondolni sem fogunk rájuk mindaddig, amíg elő nem csírázik belőlünk is a visszamosolygó bölcsesség.

Az én memóriám sajnos rövidebb annál, hogy rekonstruálni tudjam az első versemet. Valahol megvan a padláson, a másodikos vonalas füzetemmel együtt. Emlékszem, anyaköszöntő tavaszünnepe volt, fogalmazást kért tőlünk a tanító bácsi, és annak tudatában, hogy a tananyagtól való elhajlást a nyolcvanas évek elején még szigorúan körmössel és fenekesekkel büntették, most lázadásnak tűnik, hogy fogalmazás helyett egy háromszakaszos, tizenkét soros, keresztrímes szerkezettel rukkoltam elő. Hogy miért hunyt

szemet anyám, a folyton gyanakvó házi pedellus e kísérlet fellett, ma sem tudom. Talán azért, mert érintett volt a dologban, talán azért, mert minden, amit ezen a fronton munícióként bevethettem, tőle származott. Az a legérdekesebb, hogy a versezetre már alig-alig emlékszem, arra viszont pontosan, hogy ütemhangsúlyos nyolcasok váltakoztak rímelő csonkasorokkal, melyeknek rímszerkezeti szempontból a vers utolsó sorában szereplő édes jó anyámmal kellett szövetségre lépniük.

Ha verset írok, mind a mai napig dalszövegben gondolkodom. Színpadi napszámosként nem alábecsülve Kányádi híres bonmot-ját, miszerint a vers az, amit mondani kell, én inkább úgy gondolom: a vers az, ami dalban mondható. Bárkinek bebizonyíthatom: a szabadvers is az! Nyomtatásban először megjelenő verseim közt, már a kilencvenes évek elején akad olyan, amelynek a címe hordozza műfaját, és olyan is, amelynek szabadversjellege sikertelen lázadás volt a dalszerűség belső kényszere ellen. Hogy melyik látott hamarabb napvilágot az Előszobában, Cseke Gábor bátyám talán jobban tudja nálam, ő bábáskodott a kísérleteknél. Hadd legyen most mégis a lázadásé az elsőbbség:

vagyok aki vagyok

*énbennem andalog az idő
bal felemen ambrózia
a jobbomon temető
előttem hódolnak parányok és nagyok
óhajomra feketévé vedlenek angyalok
s bronzba öntött buddhák
agyagba vájt krisztusok
szfinxek kába kábák
porba omlanak
nincsenek kedvemre a falak
hová bezárni akartatok
pagodák és oszlopcsarnokok
mecsetek péteri templomok
ez mind mind nem elég
az arannyal áttört salamoni dicsőség
gyalázat parázna csillogás
én nem vagyok se ilyen se más
több vagyok mint puszta tartozás*

*nem vagyok se szó se dallam
papíron bőrön lakni nem akartam
fogva nem tarthatnak cirádás kőtáblák
idegenek tőlem a bigott bibliák
s a koponyatermék olcsó filozófiák
nincsen jeruzsálem se róma se mekka
más istent prédikál láma pátriárka
nem vagyok az akit megszólítottatok
zavarnak a tömjénillatok
s az unalmassá skandált jehovák allahok
vagyok az akivé nem ti formáltatok*

(Lázadó próféciák, 1993.)

Ambrus Lajos (Korond)

Miből lesz a cserebogár?

A jó barát biztatására ezzel a verssel a zsebemben 64 nyarán barna „Kárpácikon” karikáztunk le Szovátára. Ott, az Írók villájában nyaralt két nagy, marosvásárhelyi tekintély. A nagy férfiak megegyeztek abban, hogy a vers jobb annál, mit ahogyan én azt felolvastam, s avval hazafelé jövet Alsó-sófalván, a börtönből kiszabadult Fülöp G. Dénesnél – hogy ne dolga végezetlenül érkezzünk haza – megegyeztünk abban: írni mi tudunk.

ANYÁM LEVELE

*Hosszú mondatban vessző és pont nélkül
írta édesanyám a levelét mint modern
költemény mely nem tartja
a grammatikát*

*az írás takaros volt a papíron
sehol egy parányi fehér folt
csak a végén egy árva pont
vigyázott hogy meg ne
szökjenek a drága szavak*

*az úttal kezdte hogy simán
szalad s tükrében reggel
ha lehull a harmat régi arcukat
nem ismerik fel a házak*

*és mint fürge ujjain
a mórestes fonál bonyolódott
a levele tovább óvva intett
még fiatal a tavasz hideg
vedd fel a gyapjú szvetteredet*

*álmában írta otthon voltam
a szép nevű patakunkban félszavára
egy tányérnyi halat fogtam.*

Szőcs Kálmán (Marosvásárhely)

Azt tudjuk, hogy 1962-ben jelent meg első verse az Utunkban. (de még ha nem is így történt, az adat kész irodalomtörténet, mert rögzítették a Wikipédiában, nem beszélve a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonról. Aztán az igen népszerű, közkedvelt költő hirtelen lelép a színről. Marad a döbbenet és a csonka életmű. Később kezdenek előkerülni kiadatlan versek. Nem egy, nem kettő. A Káfé főnix 2012-ben adott közre három darabot (Bán Péter közlésében, az RMSZ Szabad szombatjának 1999-es közlése nyomán), most pedig Elekes Ferenc, Szőcs Kálmán jóbarátja küldte az antológia részére a haláltáborban elpusztult anya alakját idéző kiadatlan verset.

Újranőve

*Anyám szemével nézek önmagamra,
S egy hüvelykujj balra, jobbra ingva
Mindennap reám mutatna.*

*De én nem haltam meg ma sem,
Mert látom a nagy, rémült szemet,
Az oxigénhiányt s a karommá vált kezet,
Mely markol mindent már, csak nem az életet,
S mindennap érzem, hogy mar belém az emlékezet.*

*Apám szavával szólok önmagamhoz,
Még azt sem tudta mondani, szeretlek,
Még azt sem tudta mondani,
Meghalok, de jövőnek nevellek,
S elringott egy századnyi bánat velem.*

*Balra s jobbra ingott
A barom történelem.*

*S anyám szemével nézek önmagamra,
Minden nap belémfullad a cián,
Látom az időt füstölögni kéken,
S örökbe fogadott a bánat mosolyogva,
Hogy gyönyörködjön földmúlásig legszebbik fián.*

Véghelyi Balázs (Százhalombatta)

Első verse(i)m

Amióta az eszemet tudom, versekben és versek között élek. Ideje hát, hogy megírjam, mióta tudom az eszemet.

A nyolcvanas években szokás volt, hogy a szülők magnókazettán rögzítették gyerekeik hangját. Én is a nyolcvanas években voltam gyerek, így nem meglepő, hogy több kazettát is megtöltöttem rövid idő alatt. Hamar önállósítottam magam. Volt, hogy kihűlt a fürdővizem, mert én még elmondtam egy verset, elénekeltam egy dalt, vagy éppen ünnepi beszédet tartottam a közönségnek. Persze mindig nagy sikerem volt. Tomboló stadiont képzeltem magam köré, ahol az emberek ünnepelték a produkciómát. (Ha belegondolok, azóta is ezt játszom, csak jóval kevesebb sikerrel...)

Első versem címe *A pék bánata* volt. Íme a vers:

*Volt egyszer egy pék
és nála egy kép.
Nézte-nézte a pék,
míg elveszett a kép.
Bánatos a pék:
„Hová lett a kép?”*

Akkor még úgy gondoltam, a „pék” és a „kép” szó rímelnék egymásra... Ettől függetlenül szabályos kis ballada. Amikor 2006-ban *Fán függ a világ* címmel megjelent az első verseskötetem, egyértelmű volt számomra, hogy ennek helye van a könyvben. A kamaszkori érzelmes és heroikus költeményekkel ellentétben vállalhatóan éreztem később is.

Itt akár véget is érhetne a történet, csak hogy a költők több „első verset” is számon tarthatnak. Az elsőt, amit megírtak, az elsőt, ami megjelent, és az elsőt, amit vállalhatóan tartanak. Első, nyomtatásban megjelent versem egy elbeszélő költemény első éneke volt. Címe: *Egy képzeletbeli találkozás*. János vitéz Toldi Miklóssal közösen átélt kalandjairól szólt. Bár meg sem közelíti a fent idézett opusz színvonalát, mégis díjat nyertem vele egy diákpályázaton. De nem ezért emlékezetes számomra és nem is azért, mert egy folyóiratnak látszó nyomdai termékben megjelent. Ennek a publikációnak köszönhetem életem első és legkedvesebb sajtóhibáját.

Szándékom szerint a költemény második versszaka így nézett volna ki:

*„A patak vize szép halkan csörgedezik,
Míg egy ember **lova** a réten füvet eszik.
Abbahagyja az evést, nyerít egy nagyot,
Hátranéz az ember, és lát egy lovast ott.”*

És így jelent meg:

*„A patak vize szép halkan csörgedezik,
Míg egy ember **lopva** a réten füvet eszik.
Abbahagyja az evést, nyerít egy nagyot,
Hátranéz az ember, és lát egy lovast ott.”*

Egyetlen betű, és micsoda különbség! Tizenhárom évesen ez nagyon zavart. Ma úgy gondolom, a rontott változat jobb. Pszichedelikus költőiség hatja át. Első komolyan vehető verspublikációm a veszprémi Új Horizont 2005/1. számában megjelent *Értünk szól a harang*. De a történetnek ez éppúgy nem a kezdete, ahogy a vége sem.

Zsengéinket nem vállalni olyan, mintha gyerek- és kamaszkorunkat tagadnánk meg. Az évek múlásával egyre közelebb kerülök ahhoz a gyerekekhez, aki valaha voltam – és valahol mélyen még ma is bennem él.

Benő Attila (Kolozsvár)

A fekete-fehér látványtól a színéig

Verskísérletek és az első vers

Az első valódi verset rendszerint megelőzik a verskísérletek, mint ahogy az első vers lejegyzése előtt már ébrednek bennünk olyan versértékű pillanatnyi élmények, amelyeknek léte nem kötődik papírhoz, írószerhez, és amelyek rendszerint nyomtalanul elillannak.

Az első verskísérletemet 11-12 évesen írtam egy erdei séta után. A versszerű szöveg elveszett, de az élménye megmaradt: a karcsú erdei fák hosszú árnyéka a bizsergő, életre ébredő tavaszi földön, a száradó avar között. Az sűrített jelentésű kép megmaradt, és így bármikor verssé váltható.

Ami talán több mint verskísérlet, azok 17-18 évesen lejegyzett lírai hangulatfelvételeim. Ezekből néhány megjelent az akkori ifjúsági lap, az Ifjúmunkás irodalmi mellékletében. Lázár László, a rovat vezetője fényképes bemutatkozással tette számomra emlékezetessé és a továbbiakra nézve biztatóvá ezt a szűkebb körű debütálást.

Marosvásárhelyi lévén, az első közlés sikerén felbuzdulva, nemsokára az Igaz Szóhoz vittem a verskísérleteimet. (Nem tudván, hogy színvonalbeli különbség van egy ifjúsági újságban és egy szépirodalmi lapban megjelenő irodalmi művek között.) A versrovat akkori vezetője, Székely János fogadott. Némi izgalommal beszélgettem az Íróval, a Költővel. (Ő volt az első író, akivel találkoztam, és megilletődve hallgattam őt, mert akkor még az írókat és költőket szellemi óriásoknak láttam, már-már mitikus, halhatatlan lényekként tekintettem a könyveket varázsoló írástudókra.) Székely János elmondta, hogy verseimet el fogja olvasni, és átadja Jánosházy Györgynek és Markó Bélának is véleményezésre, mert ő egyedül nem mondhat határozott véleményt a szövegeimről. (Ez ma már túlzott szerénységnek tűnik, pedig csak a lelkiismeretes viszonyulás jele volt.) Mintegy hét múlva újra beszélgettem Székely Jánossal, és elmondta, hogy a szerkesztőségben mindannyian azon a véleményen vannak, hogy biztatni kell engem, de ezek a versek még nem alkalmasak közlésre. Azt javasolta, hogy ne csak modern költőket olvassak, hanem klasszikusokat is, például Shelleyt, mert tőlük sokat lehet tanulni. Meg aztán még érnem is kell, hiszen csak tizennyolc éves vagyok.

Vagyis azok a rövid szövegek verskísérletek voltak csupán...

Két évvel később, 1989-ben, katonaviselt, húszéves fiatalemberként már olyan verset postáztam Székely Jánosnak, amelyet elfogadott megjelentetésre. Erről Markó Béla küldött megerősítő levelet, aki időközben átvette a versrovat vezetését A vers meg is jelent az Igaz szó júliusi számában. Ezt tekintem első igazi versemnek, mert ez már a saját hangomon szól, még ha kissé kamaszosan, mutálóan is:

Fekete-fehér tájakon

*Fekete-fehér tájakon zarándokolsz
válladat nyomja az ég
álmaidat szaggatják a hétköznapiak
a lándzsaélű fűszálakon
mezítláb is vánszorognod kell*

*hogy minden bomló órában
azt is átérezd
a messzeség nemcsak a madár
néhány perces magas röpte
hanem a vánszorgó csiga
élethosszúságú útja is.*

*Fekete-fehér tájakon át zarándokolsz
veled a szökőkutak látványa
a nem-tudom-melyik délután emlékmaradványa
veled egy színekben égő táj is
amely akvarellként szétfolyik
testeiden
napjaidon
pillanataidon*

*amely akvarellként szétfolyik
kedvesed testén
napjain
pillanatain*

*veled a rád haragított ajtók
amelyek soha nem nyílnak meg előtted*

*veled a csend
veled a felismerés
és
lepkepor lepi be tegnapelőttjeidet.*

*Fekete-fehér tájakon át zarándokolsz
és ha néha megpihensz
tovább kínoznak a vérízű hajnalok
s inkvizitor percek lesik
lelked rezzenését*

*és te csak
egyre
zarándokolsz
fekete-fehér tájakon át
a színekre
pirkadó
tájakig.*

Azóta megnyíltak az ajtók (mások végleg bezárultak), annak a 89-es évnek a végére kiszíneződött a világ (bár nem ennyire rikító színekre gondoltam), és a zarándoklás is tömegessé vált. De a fekete-fehér válságpillanatok újra és újra előjönnek a „szép, új világban” is.

Ha minden változik, miért nem változik semmi sem?

Ferencz Imre (Csíkszereda)

Az első vers

Az első verspróbálkozások eltűntek a múlt homályában, illetve a kályha tisztítótüzében. Már hatodikos-hetedikes koromban az olvasás mellett az írás kalandja is csábított, és középiskolás diákként már bátorkodtam írásaimat, verseimet elpostázni a szerkesztőségek címére. Az első közlésre az Ifjúmunkás 1969. május 22-i számában került sor, vagy öt versikém jelent meg fénykép és rövid önéletrajz kíséretében a lap im-mellékletének Új tollak rovatában, amelyeket most ugyan kesernyés mosollyal olvasok újra, de akkor, közel fél évszázada ezek büszkeséggel, sikerélménnyel töl-
töttek el, mondhatni nagy-nagy győzelemnek éreztem, hogy a nyilvános-
ság előtt költő-magamat felmutathatom. Mintha falak dőltek volna le
előttem, mintha sorompók emelkedtek volna fel, úgy éreztem, most már
szabad az út és a versek megállíthatatlan áradata következik, s termé-
szetesen a könyveké... Tíz év telt el ezután az első könyvecskéig, amelybe
már nem kaptak helyet az említett versek, köztük az **Ellenőrzés** című sem,
amelyet mégis most első versemnek nevezek ki. Íme a vers szövege:

*Jött valamelyik bolygóról
egy furcsa lény
s leállította a forgalmat*

*mindenki szedje elő
az igazolványát
mert nagy rendetlenség van itt*

*s előszedte hát mindenki
az almafa egy almafalevelet
húzott elő
a fűzfa egy fűzfalevelet
vett elő
a tölgyfa egy tölgyfalevelet
na tessék
s igazolták magukat*

*a madarak egy-egy
tollat húztak elő
s igazolták magukat*

*én elővettem az igazolványomat
de tagadóan rázta a fejét*

*elővettem fényképeket
iratokat
verseket
de ő azt mondta
hogy minden hamis*

*nem tudod igazolni magad
mondta...*

Nos, a *tudod-e igazolni magad, vagy sem* dilemma teszi ezt a verset számomra első verssé, hisz ettől kezdődően minden vers alapkérdése az, hogy a költő a fák és madarak társaságában tud-e olyan hiteles, elfogadható, természetes lenni, mint azok... Vagyis a vers tudja-e úgy jellemezni a költőt, mint a falevél a fát, mint a toll a madarat? Az első vers úgymond nyitva hagyja a pályát, hisz minden újabb vers majd egy újabb önigazolás

próbál lenni. Meg kell cáfolni az ellenőrt, aki minduntalan azt állítja, hogy a dolgok hamisak, nem elfogadhatóak. A költő tehát igazolni akarja önmagát, a világot vagy a világát, s ezért újabb és újabb verseket ír, engedve természetesen az ihletnek, a belső kényszernek... Tudod-e igazolni önmagad a régi, a tegnapi verseiddel? – teszi fel magának a kérdést a költő, és elpirul, mert hajdani versei újraolvasásakor már nem érzi, nem érezheti azt a hajdani örömet, boldogságot...

Az ember kesernyés részvétellel tekint vissza hajdani önmagára, aki azt hitte akkor, hogy ámulatba ejtette a világot... Hát így állunk az igazolványokkal, a szüntelen ellenőrzés folyamatában... Az első vers után a költő szeretné megírni a jobbat, a hitelesebbet, hogy végre a fák és a madarak társaságában otthon, otthonosan érezhesse magát.

Talán érdemes néha visszatérni az első vershez, és elolvasni, felidézni... Mert lehet, hogy az első zsenge vers tartalmazza, az tette fel a végső kérdéseket...

Láng Eszter (Debrecen)

Verseket firkálni gimis koromban kezdtem, rendszertelenül, és – utólag visszaemlékezve – elég gyatrákat. Kamaszként kerestem az önkifejezés lehetőségét különféle módokon, tehát írásban, táncban, rajzban, éneklésben, ahogyan sokan mások is. És persze réges-régen kidobtam a korai írásaim nagy részét, legfeljebb egy-egy sor jut eszembe. Nagy, forradalmi gondolatok lobogtak bennem, bíztam a boldog jövő felépítésében, ezt giccses sorokban fogalmaztam meg, semmiféle egyszer libasült meg ilyesmi. Romantikus alkat voltam, s az idealizmus keveredett bennem nagy adag racionalitással. Hagyományos verseket faragtam, többnyire páros vagy keresztrímmel, önmagamnak szóltak, nem is mutogattam. Úgy vagyok ezzel, a korai versekre, a versírásra visszagondolással, ha egyáltalán visszapörgethetném magamban az időt és megjelenének az eltüzelt, felszabdalt régi versek, verssorok, hogy azt kérdezném, minek? Mi lenne akkor? Az első verseim egyébként a Mozgó Világban és az Élet és Irodalomban jelentek meg a nyolcvanas évek közepén, vélhetően már elfogadhatóak, s egyébként ugyanazok, amelyeket a debreceni Alföld elutasított. Írásokkal itt többé nem próbálkoztam: mindenki ismert az egyetemről, nem akartam magam kellemetlenül érezni. A korai, megmaradt és részben átírt verseimből legyen itt egy, gondolatilag ide illő:

futni, újrafűzni a szavakat

*futni, futni, visszafelé az időben,
egészen a gyermekkorig.
és akkor?*

*mi lenne akkor?
kérdéznék. mit kérdeznék?
kit kérdeznék?
és kapnék-e őszinte választ?
ki tudná a válaszokat
a kérdésekre, amelyeket most már,
a mostani koromból visszamenve
feltehetnék, kinek is?
az apámnak? aki mindig elmismásolta
a feleletet, ha valami kellemetlent
kérdeztem, például, hogy miért nem
inkább a szovjetunióba disszidáltak
a disszidensek? ő azt mondta, ha nem tudok
okosakat kérdezni, akkor inkább hallgassak.
és hát hallgatott ő is. ilyen volt a kor.
az anyámnak? aki folyton nem tudta?*

*a tanítóimnak? hullt az elsárgult levél,
Petőfit szavaltattak velem,
sikerült is megutáltatni szegényt, de*

*jól megtanították a matematikát és a fizikát.
mit is kérdezhetnék, hogy őszinte választ
kapjak, még akkor is, ha a tartalom hamis?
aztán, emlékszem, lassan félni kezdtem
a kérdésektől én is. a magam kérdéseitől,
amelyekre nem tudtam a válaszokat.
és azt játszottam, hogy tudom.*

*futni visszafelé az időben,
a mostani bölcsességemmel.
hogy kérdezzek?
de minek?*

a tenger akkor is kék volt, és az ég is.

*és még most is az.
vajon számít-e valamit, hogy kaptam
vagy nem kaptam a kérdéseimre választ?
hull az elsárgult levél, ősz van.*

*ilyenkor a kék eget nézem,
ahogy kikandikál a felhők mögül,*

és élvezem a nap langyos sugarait.

már nem kötelező Petőfit szavalnom

*(már régen nem). újraolvasok néhány régi könyvet,
és gyöngyöket fűzök a szavakból.
aztán szétszedem őket, hogy újrafűzhessem
őket megint, de másképp*

Zalán Tibor (Budapest)

Széljegyzet egy régi-régi vershez

A fiú indulása. Ha minden igaz, ez volt az első versem, amelyik komoly folyóiratban, a Tiszatájban jelent meg 1974 októberében. Különös, hogy az ember rögtön az indulásakor programverset ír. Mert ez a szöveg tagadhatatlanul az. Ami meglepő még számomra, negyven év távolságából visszaneézve, hogy egyes szám harmadik személyben íródik a vers, holott a kezdeti időszakomat szinte kizárólagosan az én-líra jellemezte. Szikár szabadvers, kétsorosokra (egy háromsoros szakasz is akad...) szakítva, tehát a „rend” valamiféle igényével; kemény és reményvesztett beszéd, amely fél élet távlatából is érvényes problémát, máig meg nem oldott, fel nem dolgozott lelki dilemmát fogalmaz meg, ami inkább írható körül, mint

egyetlen szóval vagy mondattal definiálható: elszakadás az indító közegtől, a kiválás ridegsége és kényszere, a másság pecsétjének a nem is titkolt szégyene, a vállalás elkerülhetetlensége és magány felé taszító, tehetetlenséggel járó vonzása-taszítása. Leegyszerűsítve azt is mondhatnánk, tipikus második-generációs probléma. Kubikos apa, téglagyárban dolgozó anya, első értelmiségi a családban, gimnázium, egyetem, költővé válási keservek, szándék és remény, magányos küzdelem, a háttér elvesztése, indulás az ismeretlenbe, a fogódzók nélküli új közegbe. *A széldárdákkal átvert irányba...*

A fiú indulása

Innen indulj el
a széldárdákkal átvert irányban

kövesd a vonatzakatolást
a mindig szótlán embereket

kerüld a suttogó füveket
az áldott asszonyokat

ha átérsz
ints vissza azoknak
akik mégis itt maradtak

azután felejtsd el
hogyan éltél közöttük

ők nehezen felejtenek
és sohasem bocsátanak meg

és most indulj
– *a széldárdákkal átvert irányba*

Egyed Emese (Kolozsvár)

Egy messzé-vel kevesebb

Először a megverselés lehetősége, aztán az emlékezésben megfogalmazott vágyféleségek: a nyelvben megjelenő (megjeleníthető) képek és nem is utoljára: egy saját helyre vonulás, megteremtése egy másik dimenzióknak, ahol szabadságban, játékban, csöndben, varázslatban van az ember.

Nem tudom, melyik volt az első versem. Adorján nagyapámtól is, Margit nagyanyámtól is megkérdeztem, melyik mesét verseljem meg: a Hófehérkét vagy a Hamupipókéét. Rám bízták. Egy kék vonalas füzetbe aztán amolyan rigmustisztelősen belekörmöltem a Hamupipókéét versben, talán egyharmada el is készült. (Ilyesmik voltak benne: Esténként a módos gazda kisétált a füves hegyre...)

Az első publikációm Kádár Olga magyartanárnőnek köszönhetem, a verses füzetemet megnézte (ötödikes voltam), piros plajbással (a sáros oldalú bodosi bivalyok lassú vonulásáról szóló versemet is) kicsit megstilizálta, de valamennyit el is küldött belőlük a Jóbarát című akkoriban indult (talán 1969-ben) folyóiratnak, meglepetés volt, hogy előbb megkaptam a honoráriumot (postai csomag érkezett az iskolába: hajasbaba és színes „Carioca” filctoll!), utána aztán a tiszteletpéldányt is versemmel:

A vonat

*A vonat sípolva kattog zakatol,
Fekete füstje magasba száll,
S eltűnik valahol.
Hegyek, tengerek, ligetek maradnak el mögötte,
De robog, siet, mert nagy messzeségek
Vannak még előtte!*

Szerzői búmat akkor az okozta, hogy rögtön észrevettem, egy szót valaki kihagyott a versből. Jól emlékeztem, hogy a verssor eredetileg: *Eltűnik messze, így szólt: Eltűnik messze, valahol.*

Sajnáltam azt a *messzé*-t.

Nem nagy ügy ez a vers, de számomra azért kedves, mert amint látom, könnyedén repítettem képzeletbeli vonatomat több tenger mellett.

Oláh István (Székelyudvarhely)

Epilógus * Én az első versemet a partizánokról írtam. Még most is tudom, csak nem írom ide. Magyaros vers volt, páros rímek, csak később tudtam meg, jambikus lüktetés, a téma ott hevert néhány ezer kilométerre egy filmgyári bokorban, géppisztolya csövét a német fasisztákra fogva. Nagyanyámék vittek bele, különben magamtól is mentem volna. A vásárhelyi Vörös Lobogó moziban (nem messze a Vörös Zászló szerkesztőségétől), ahol mindig a JÖN! című filmet vártam, ami végül nem jött el – az egyik vitrinben mindig a következő filmet reklámozták, oda volt felírva, hogy JÖN! – szóval a Vörösben vetítettek nagyszerű háborús filmeket. Ha rokonszenves betyárokról, netán beleváló kasszafúrókról szól a film, akkor most elmondhatnám, ők voltak az én első lírai hőseim, de nem! Így az is előfordult az első megkísértéstől errefelé, hogy megint bedőltem a konjunktúrának, holott gyorsan és biztosan be kellett volna zárkóznom az elefántcsonttoronyba. De balszerencsémre épp azokban a hatvanas-hetvenes-nyolcvanas években tetőzött a nájlonkorszak, úgyhogy az elefántcsontot is műanyagból gyártották, nagyban. Mondják, a mi korunk túl bonyolult lett, hogysen rá lehetne húzni az igen vagy a nem kaptafájára. De – mondom erre – minden más ellenszenves tétovázás, minden mi úgy kezdődik, hogy talán, vagy, esetleg. Ami meglehet, életünkbe, vértelen, de pont oly súllyal becsületünkbe kerül. Miért nem írok inkább verset, mert nem írok már vagy tíz éve, miért keresem a választ olyasmire, amihez nincs közöm? Megint ott ülünk a moziban, az egész család, és könnyezünk, amikor a hős golyótól találva eldől, és örülünk, amikor egy egész szakaszt lekaszálnak a partizánok golyói. Mi az ideológia mustárgázával megfertőzött nemzedék vagyunk, volt, ki kigyógyult, végül is mindenki kigyógyul, de nem biztos, hogy ki tudja védeni a következő támadást. Hogy kivédd, süketnek kell lenned, reakciónak, szabadeurópa-drukkernek, ahogy a mi utcánkban mondták. Vagy egyszerűen csak jó költőnek. Csupán ezért akarom, hogy ne egy egész versem, ne egy teljes strófám, mindössze egy verssorom maradjon fenn – körülbelül úgy, mint József Attila vagy Weöres egész életműve.

József Attila (Budapest)

A költő első verse ma már slágerszámba megy: majd' mindenki fújja. Feltételezhetően 11 éves korában, 1916-ban írta, egy dolgozata végére, s a különböző gyűjteményekben némileg eltérő formában szerepel. Sokszor csak így tartják számon: *De szeretnék gazdag lenni...* Az interneten található „összes versei”-ben az alábbi változat áll:

KEDVES JOCÓ!

1.ső strófa

*De szeretnék gazdag lenni,
Egyszer libasültet enni,
Jó ruhába járni kelni,
S öt forintér kuglert venni.*

2. strófa

*Mig a cukrot szopogatnám,
Új ruhámat mutogatnám,
Dicsekednék fünek fának,
Mi jó dolga van Attilának.*

1916-1918 (?)

József Attila első nyomtatott verse viszont Makón jelent meg, de a nevének említése nélkül. A Dongó című élclap (a Makói Újság melléklete volt) 1922. szeptember 24-én közölte József Attila egy versét Piki álnév alatt, majd október 22-én egy másikat J. A. monogrammal. Igaz, a verseket már egy évvel korábban beküldte, a kései megjelenés – pontosabban az „elfektetés” elkedvetlenítette a diákköltőt.

A női szív

*A női szív tömevlakás
Tömevlakás, mi lenne más.
Elfér benne a sok bolond,
Aki nőért könnyet is ont.*

*Emezt ide, amazt oda
Kamráit cellákra osztja.
Ez kimaradt – a patvarba,
Nosza gyorsan a pitvarba!*

*S nekem ó jaj szegény fejem!
Hol is léssen az én helyem?
Tele kamra, tele pince,
Számomra hely vajon nincs-e?*

*A hölgy felel s halkan nevet,
Halkan nevet, s mond egy nevet.
– Kérem uram helyet akar?
Ad majd a lakáshivatal!*

PIKI

*Esik eső magyar földre...
Ad notam: „Kossuth Lajos azt üzente...”*

*Esik eső magyar földre
Kossuthnak is hull a könnye,
Hull a könnye keserűen,
Kossuth Apánk sir a mennyben,
Magyar népén, árvaságán
Elveszett honán.*

*Szétszaggatott édes honunk
Kebeléről siró jajunk
Kossuth szívét hasogatja:
Hejh, nem vigad a magyarja!
Magas mennyből magyar földre
Hull Kossuth könnye.*

*Ha majd egyszer Kossuth lejön –
Átrohanunk vizen, tüzön!
A Magyarhon ismét szép lesz,
Méltó Kossuth véreihez,
Csak ne csüggedj édes Hazánk:
Jön Kossuth Apánk!*

J. A.

Dési Huber István: József Attila